

IMPULS

k dialogu o socialismu a demokracii

2

✓
ŘÍJEN 1989

VYDÁVÁ KLUB OBRODA - ODBOČKA BRNO

GLOSY - O PROSTORU A HODNOTÁCH ČESKOSLOVENSKÉ REFORMY

V poslední době narůstají u nás aktivity, spjaté s vědomím potřeby vyjasnit a stanovit cesty a cíle dalšího vývoje společnosti v CSSR, československé státnosti a československého státu. Tendence taktéž zaměřeného myšlení a snah představují možný zárodek a v některých prvcích počátek kvalitativní změny v sebereflexi, v chování a jednání československého společenství. Změny, která je zřejmá zejména ve srovnání s ještě zcela nedávnou jistotou oficiálního normalizačního vedení o pevné danosti a neměnnosti věcí v Československu a v "socialistickém táboře" na straně jedné, a s odmítáním potřeby komplexního, dějinně založeného praktického programu ve společenství "neformálních" jednotlivců a skupin občanských iniciativ na straně druhé. Změny, která je trvale - potenciálně i fakticky - založena a obsažena v rozdílném lidském a občanském stanovisku, životním postoji, obsahu a hierarchii hodnotových měřítek normalizačního vedení, a širokých vrstev československé posrpnové společnosti.

Vějíř "předsta" o formách, obsahu a cílech změn je bohatý, od "reformy" upevňující a v nových poměrech stabilizující podstatu normalizace, po popření jakékoliv historické společenské a mravní hodnotové kontinuity zítřka s vývojem od r. 1948, případně od podzimu r. 1938. Při výčtu představ o československém zítřku a při věcné historicky adekvátní analýze dneška nemohou být pomínuty ani duchovní a společenské proudy, které tvoří meze "výšeče" reformní proudy absolutizace normalizace, a proudy absolutizace poměrů do r. 1914, s nimiž je spjata zpochybnění či přímé popření českého a slovenského národního snažení, ústícího do vzniku československého státu, a oprávněnosti jeho následné existence. Obě uvedené proudy, obklopující - ale z části i prolínající - "výšeč reformy", nemohou a nesmějí být opomenuty i se zřetelem na celosvětové souvislosti. Soudobý svět je totiž stále ještě světem, v němž existují materiální i duchovní, objektivní i subjektivní zdroje a síly, produkující a reprezentující na straně jedné "zvěcnění" revoluce jako nihilizující diskontinuity s dosavadním dějinným vývojem, a zvěcněné ztotožnění a nejednou zaměnění lidské individuality, identity, seberealizace a svobody se soukromým vlastnictvím výrobních prostředků a tomu odpovídajícím třídě uspořádaným systémem na straně druhé. Spektrum "kruhu světa" pak dotváří vědomí a chování, odvozované od "přirozenosti" práva síly a moci, jehož společensky nejzávažnějším výrazem je klima dějinné danosti, oprávněnosti a nutnosti hegemonie třídní, rasové, ideové a (vel)mocenské.

Československá společnost prožívá všeobšhlou krizi, která má aktuální a dějinné, vzájemně se podmínující a prolínající příčiny. Jejím bezprostředním, přímým zdrojem je - objektivně i subjektivně - 21. srpen 1968 a následné popření a potlačení suverénního občanského vědomí a jednání režimem a systémem normalizace. Se zřetelem na dopad normalizace je překonání krize a nastoupení cesty životního vzestupu jednotlivých občanů i celé společnosti, jejich smysluplná a věrohodná identita, prvořadě podmíněna dosažením nulity 21. srpna.

Nulita 21. srpna byla vždy závislá na vůli a chování československé společnosti. Dnes - kdy situace a vývoj v CSSR, Polsku a Maďarsku, spolu se širšími změnami "klimatu" v Evropě, uvolnily vnější prostor - je nulita 21. srpna odvislá od jednání každého československého občana, je bezprostředním úkolem československé společnosti.

Nulita 21. srpna jako nulita srpnové "moskevské dohody", následné normalizace a všech z nich vzešlých aktů, vyžaduje celospolečenskou aktivitu. Aktivitu, která může vzniknout jen z akční shody všech vrstev, generací a tříd společnosti, ze souladu jejich chápání, respektování a realizace dějinných hodnot. A právě tady vidím Achillovu patu potřebného a nazrálého řešení zájmů československého společenství jeho vlastním činem.

Závažnou, v jistém směru prvotní překážkou adekvátního chování společnosti - adekvátního z hlediska hloubky krize a objektivní naléhavosti a nazrálosti jejího řešení - je nejednotnost vědomí a činů jak "akční", tak "historické" kvality mezi iniciativami a občanskou společností. Nejednotnost, která narušuje a znehodnocuje význam a dosah trvale odmítavého vztahu většiny společnosti k 21. srpnu a normalizaci.

Příčin je mnoho. Mezi nejzávažnější patří v této souvislosti obvykle pomíjené "chování iniciativ". Tyto, zahlcené filozofií dějinné osudovosti a osudového dějinného činu, životním slohem vnucených i dobrovolných ghet výjimečných, zaujaté přímou, svou podstatou politickou "konfrontací" s režimem a mocí, nedocenovaly chování širokých společenských vrstev. Došlo tak až k podcenění - - dodnes trvajícím - chování, jehož podstatou je odmítnutí normalizace, její praxe, ideologie a kritérií. Odmítnutí, jehož základním projevem byl a zatím zůstává - únik od politiky, negativní vztah k politice, odvozený od vztahu k normalizaci. Takové odmítnutí normalizace - za situace jejího monopolu - nemohlo a nemůže ne být doprovázeno řadou záporů a stínů, rozporů a kompromisů, pramenících navíc z obecné frustrace, z pocitu prohry a beznadějnosti snah otevřeného odporu.

"Normální" občanské společenství, společenství každodenní "všednosti" práce a lidského soužívání, bylo a je vystaveno dopadu všech důsledků atomizace společnosti, umocňované zpochybňováním hodnot (a nejenou přímo vědomí hodnot), které představují součást zkušenosti, "lidového" tradování a cítění dějinných jevů a hodnotových životních měřítek. Podstatou svého chování, unikající "normalizaci" a kotvící v pozitivních hodnotách práce, přátelství a pospolitosti konkrétních společenství, v povědomí širších obecných hodnot mravních, národních a sociálních, uchovávalo - a uchovává - "normální" občanské společenství potenciálně živnou půdu existenciální a dějinné celospolečenské kontinuity. Tyto hodnoty, tento existenciální rozměr a kvalita "všedního" chování unikaly pozornosti "opozičně" engažovaných jednotlivců a skupin, které očekávaly na své chování "nápodobný čin" společnosti. Prosté popírání chování každodenní všednosti, neschopnost a nevěle analyzovat je v celosti, rozlišit klady a zápory, věcně vážít jeho existenční determinaci a další faktory, znehodnocovaly mravní i dějinný inspirující a zavazující význam jednání a výzvy iniciativ, vzdalovaly je každodenní všednosti v její úplnosti a sváru. Podporovaly a posilovaly pocit, myšlení a chování kastovní výjimečnosti a nadřazenosti. Každodenní všednost občanské společnosti práce byla nazírána jen v méněcennosti podřízení se noci a režimu. Byla vykládána jen anebo převážně jako projev chytračení, korupce, konzumnosti, bezpáteřnosti, zbabělosti... Každodenní všednost lidí práce, která jim dávala možnost úniku od politiky a demoralizace normalizace k podmíněné pozitivní lidské seberealizaci a tvorbě jim adekvátních materiálních, mravních, intelektuálních a duchovních hodnot, byla ztotožněna s chováním těch, kteří selhali intelektuálně, občansky, zodpovědnostně, ale zejména lidsky a mravně. Těch, kteří "vykoupili" či přímo získali možnost "vlastní seberealizace" za cenu zrady přátel, suverenity národa a státu, existenciálních hodnot lidství, zodpovědnosti vůči budoucím

generacím.

Uváděné ztotožnění, programově živené politikou a propagandou normalizace, bylo a je zneužíváno zběhy morálky a existenciálního rozměru života ze všech vrstev. Slouží jim k tomu, aby si - skryti za každodenní všednost občanské společnosti práce a její zájmy - vytvářeli schizofrenní pozici, vědomí a svědomí pospolitosti s občanským společenstvím, a příslušníka elity normalizační moci a režimu. Aby se zachránvali od dotírání vnitřního pocitu mravní, intelektuální, politické a společenské prostituce, lidského selhání.

Důležitou oblastí zájmů, důležitou sférou seberealizace "občanské společnosti závazné každodenní práce", je ekonomika. Tato skutečnost, která je v základě dána profesně i sociálně, která má však i lidsky existenciální kvalitu, motivaci a smysluplnost, je zpochybňována.

Chování "občanské společnosti" je ovlivňováno nedůvěrou v ekonomickou reformu. Nedůvěrou, která přesahuje zásadní politickou nedůvěrou v "normalizační" představitele, vyplývající z přesvědčení o jejich plné zodpovědnosti za více než dvacetiletý všestranný úpadek československé společnosti, a o jejich lidské, politické i odborné nekompetentnosti a neschopnosti vyvést stát a společnost z krize. "Přesah" pramení z vlastní i sdílné zkušenosti ze zaostávání techniky, technologie a organizace, ze zhoršování pracovních, sociálních a mzdových podmínek, z intenzifikace založené na vypětí člověka, nedostatečnosti zdravotní péče a vzdělání, z nekonečné bytové krize... Ze zkušenosti, jejíž obsah byl mnohokrát a opětovaně bezvýsledně - nejednou pak s následným negativním postihem - tlumočen všem stupňům hospodářské, státní a politické moci.

Přesah pramení ze zjištění, že odcizená normalizační moc vidí v ekonomice sféru, jejímž změnami by mohla a měla být "nově" upevněna podstata režimu a systému normalizace. Navíc změnami, jejichž tíhu a dopad by nesli "výkonní" pracovníci závodů a podniků, poté, kdy vedení, které systémově přivedlo společnost vůbec a ekonomiku zvláště do úpadku, utíká od zodpovědnosti a současně si osobuje právo na pokračující monopol moci a pravdy.

Chování občanské společnosti je však také reakcí na ekonomistický, technokratický, filozofii, obsahem i uvažovanými metodami "fatální modelový přístup", který je uplatňován i představiteli "iniciativ". Na přístup, který nejen nedostatečně rezonuje stav myšlení a zkušeností pracujících závodů a podniků, ale v mnohém rozvíjí představy modelových systémů, jež umocňují - mohli bychom říci "objektivizují" stav, v němž se pracující stávají objektem manipulace. Manipulace, která - ve jméno vědy, optimalizace výrobních procesů ap. - zpochybňuje a vykleštuje lidskou identitu, lidsky existenciální seberealizaci statisíců a milionů. Negativní dosah modelové praxe a vize je umocňován tím, že programových - akčních i koncepčních - úvahách o svobodě, seberealizaci, identitě osobnosti jsou tyto odvozovány od "svobody" práce dané vlastnictvím výrobních prostředků a svobodou podnikání. Toto nepřípustné - věcně, filozoficky i mravně - zjednodušení složité, objektivně i subjektivně rozporné problematiky svobody a seberealizace člověka ve vztahu k práci a jejím prostřednictvím, je nutno překonat a opustit. Podobně, jako širší fatální modelové kybernetičko-robotové představy, podřizující - ve jméno konzumního záje pro masy, a svobody, identity a seberealizace tvůrce modelů - společnost životnímu slohu, v němž podmínky a pravidla pro milióny budou dány a určovány potřebami fungování robotizovaných systémů, narušených "vrozenou neúčinností" lidí, lidského činitele.

Opustit, a nahradit "modely", jejichž filozofie bude spoluvtvořena účastníky vlastního realizačního procesu a bude vyjadřovat jejich existenciální zájmy, jejich lidskou identitu. V současnosti to znamená promýšlet a realizovat proměny v ekonomice, včetně nutných změn strukturálních, s prioritním zřetelem na konkrétní sociální, profesní i obecně lidské zájmy realizátorů procesu práce. I z jejich hlediska nazírat a za jejich účasti řešit všechny objektivní i subjektivní rozpory, dané jak společenskou determinací práce, a konkrétním zájmem jednotlivce, tak nenaplněním shody a souladu talentu, povahy a příležitosti. I z tohoto hlediska nazírat obavy ze zpochybnění dosavadních sociálních - a v jisté podobě společenských - jistot a jejich chápání, včetně práva na práci v jeho plnohodnotném a tedy i rozporném významu. Takový přístup je tím naléhavější, že nezanedbatelná část pracujících už dlouhodobě žije na rozhraní existenčního minima a chudoby, v prostředí každodenní frustrace v důsledku přetížené dopravy, neuspokojivého zásobování, nedostatečných a cenově nedostupných služeb, přelidnění bytů a vynuceného soužití více rodin odlišných generačních zájmů, nevyhovující zdravotní péče. Že statisíce pracujících žijí v každodennosti narůstající směnnosti a páscové výroby, s jejich nepříznivým dopadem na zdravotní stav, časovou souladnost přítomnosti členů rodiny doma, na možnosti výchovy dětí a jejich citový život. Ne- ní proto divu, že slova o nutném nastávajícím "utahování opasek" vyvolávají u širokých vrstev občanské veřejnosti nejen obavy, ale i pochybnosti a nesouhlas.

Postup, určeny prioritou souladu existenciálních a existenčních zájmů "lidí závazné práce a námezdní mzdy", je dán i potřebou čelit sociální demagogii všech odstínů, zvláště pak demagogii normalizační moci, stejně jako nutností překonat - v zájmu hospodářské prosperity a společenské pozitivní aktivity - "masově" rozšířenou pracovní, šířeji pak hospodářskou neodpovědnost. Neodpovědnost, která parazituje ve vědomí i chování členů "znormalizované" společnosti, která tvoří složku jejího společenského i individuálního "klimatu práce".

Autentické chování československé společnosti - autentické z hlediska jejích dějinných tradic, determinant a "objektivních" existenciálních zájmů a potřeb, z hlediska hledání, nalézání a vytváření souladu dimenzí a různosti mezilidských a společenských vztahů v časové dimenzi dne, života člověka a lidství - je narušeno, deformováno, ochrnuto a ochuzeno. Na tom se významně podílí - a současně toho je významným projevem - neutěšený stav dějinného vědomí a dějinné paměti, individuální, skupinové i společenské. Tento stav - ztráta dějinného vědomí a zpochybnění jeho smyslu, narušení a vyprázdnění dějinné paměti - patří nesporně k nejzávažnějším a nejvíce zatěžujícím projevům i následkům normalizace. "Společným" atributem stavu je klamná iluze, a všeobsažná skepse.

Iluze z dozrívajícího osudového revolučního činu, jednorázově a definitivně řešícího všechny problémy života lidí a společnosti. Iluze, měnící se a změněná ve fanatismus monopolní moci, v nedoceněné, mstivé, zrazené a ublížené mesianství "staromilců revoluce" v násilí "parazitů" moci, inspirovaných navyklým panským právem zvláště a rodícím se strachem ze vsázky na špatnou kartu, z prohry a možné odvěty porobených. Iluze, ustupující prozření, i iluze, proměněná v zával všedusící normalizace, bez jehož proražení a odstranění není možný pohyb a volné vydechnutí.

Skepse, která napadá a rozežírá vědomí, rozum i cit, která determinuje a proměňuje únik "činu" i "meditace". Únik od politiky jako způsob obrany před nemravností normalizace se mění v nemrav- nost nezájmu - resp. ji podporuje a posiluje - o hodnoty lidského bytí a smysluplné společenské existence, v odvržení a popření existenciálního rozměru lidského života a zodpovědnosti za něj,

v konzumní parazitismus na účet přírody a společnosti, v sexuální rabování, simulující a ničící lidskou (sebe)úctu, cit a lásku...

Meditace (meditující), unikající ve jménu "života v pravdě" nepravostem a nedostatečností všednosti i zvrácenostem systému monopolní moci, pod tlakem skepse vidí řešení nejen v osvobození se od záporů dějinného zcestí a svržení závalu usurpované a zneužívané moci, nýbrž ve zpochybnění, zavržení a odvržení existenciálně dějinných hodnot, vyjádřených mimo jiné i v pojmech socialismus, národ, československý stát...

Proti nim je vyzdvihován pojem a hodnoty demokracie. Přehlíží, přechází a zamlčuje se přitom dějinná souvislost humanitního obsahu a dosahu demokracie s fenoménem národ a socialismus. Pomíjí se úloha národa a socialismu při konstituování moderního, humanitního i obecného lidství. Zapomíná se na úlohu fenoménu národ a socialismus při a pro konstituování sebe-poznání, sebe-uvědomění, sebevědomí, seberealizace lidových vrstev, neuznávaných za oprávněný a rovnoprávný subjekt veřejného, společenského a politického života neobčanské společnosti. Přechází se složitý a rozporný proces poznávání souladnosti hodnot, ideálů a snah národních a sociálních. Na základě tvrzení, že pojmy socialismus a národ ztratily obsah a schopnost oslovit současnou společnost, se potlačuje dějinný fakt, dějinná zkušenost, dějinný čin i dějinná paměť, shodně jednoznačně potvrzující, že nadějná, plodná, životodárně bohatá byla (a jsou) údobí, v nichž se uplatňuje celost hodnot národních, demokratických a socialistických. Každá jednostranná preference některého z uvedených fenoménů znamenala vždy nejen ochuzení a oklášnění obsahu a forem individuálního i společenského života, nýbrž i zmarnění preferované hodnoty.

Celost národních demokratických a socialistických hodnot, které si nejsou účelem, nýbrž způsobem a prostředkem optimalizace lidské seberealizace a společenského soužívání, jsou dějinně i fakticky možnou programovou i realizační základnou následně smysluplného překonání normalizace a rozvíjení československé státnosti. Státnosti mnohonárodní společnosti, v níž spolu a vedle Čechů a Slováků - pro které, jen tak mimochodem, fenomén národní, demokratický i sociální, ozvučený křesťanstvím, představuje i dnes plnohodnotnou minci - žijí národnosti, mající "za humny" "svůj" "širší" národ. Což není zřejmé, že jen maximálně plnohodnotný život v celosti jeho existenciálních prvků národních, sociálních a demokratických může vytvářet skutečnost, která motivuje jejich pozitivní, dobrovolné soužívání v československém státě? Život a soužívání, které obohacují je - a jejich prostřednictvím jejich širší národ, a zpětně český a slovenský národ?

Nevzdávejme se proto "pojmu", ale vraťme jim jejich dějinný i aktuálně smysluplný obsah lidské seberealizace a identity, zodpovědného občanského společenství, suverénní státnosti.

Josef Domaňský

NULITA - 21. srpna 1968 - Moskevské dohody

• Srpnový akt vojenského zásahu Sovětského svazu proti spojeneckému suverénnímu státu, ČSSR, přežil 21. výročí. Jednadvacet let negativně ovlivňuje mezinárodní vztahy, filozofii a výklad mezinárodního práva, klima a praxi mezinárodní politiky. Jednadvacet let zatěžuje ideologii a politiku mnohých politických hnutí, stran a skupin, podporujících tento čin a následný stav. Dodnes působí jako závažný zdroj napětí mezi evropskými komunistickými stranami a zpochybňování věrohodnosti jejich národní, demokratické a mírové orientace. Trvale stojí v cestě jednotě evropského socialistického hnutí a jeho spolupráci s demokratickými proudy a organizacemi. Dlouhodobě omezuje možnosti socialismu a socialistického hnutí ve vztahu k národním hodnotám a národním hnutím v mnoha zemích a oblastech tzv. třetího světa. Dodnes přehrává demagogii reakčních sil proti národním, demokratickým a socialistickým aktivitám v zemích "industriálního kapitalismu" i v tzv. zemích rozvojových, pomáhá zastírat a "zdůvodňovat" systematické "vměšování" i početné agrese imperialistických kruhů světové buržoazie na všech kontinentech.

Dodnes, a to je pro nás nejdůležitější, existuje v Československu agese a brutální vnější silou vnucený, a jejich "domácí reprezentací" udržovaný, režim a systém normalizace.

o Jednadvacáté výročí prožívaly "srpnová agrese" a normalizační režim v narůstající mezinárodní izolaci. Jevem nové významové kvality se stala a jsou prohlášení zákonodárných orgánů Polské lidové republiky a Maďarské lidové republiky. Tyto kvalifikovaly srpnové události jako vměšování a agese, odsoudily účast vojenských sil PEP a MLR na tomto aktu násilí a vyslovily omluvu československému lidu spolu s potvrzením neporušitelnosti a plného respektování suverenity Československé republiky.

Politické vedení Sovětského svazu zopakovalo ve spojitosti s letošním výročím 21. srpna obecné přihlášení se k normám mezinárodního práva, potvrzujících suverenitu a odsuzujících vměšování, hrozbu silou, její použití a agese, s tím že řešení československé otázky je vnitřní věcí Československa a záležitostí československého vedení. Vzhledem k úloze Sovětského svazu v r. 1968, při vnuceném vzniku a udržování režimu a systému normalizace je stanovisko sovětského vedení historicky, právně, mravně i politicky nedostatečné, nepravdivé a nezodpovědné. Takové stanovisko nemůže nezpochybňovat stav a možnosti vnitřní perestrojky a věrohodnost současné zahraniční politiky Sovětského svazu. A to i při nejlepší vůli vyložit slova, že současné vedení Sovětského svazu by dnes podobný postup nevolilo, jako podmíněné a omezené distancování se od "řešení" ze srpna r. 1968.

Nedostatečnost a věrohodnost dnešního stanoviska Sovětského svazu k "československému" srpnu a normalizačnímu režimu musíme zdůrazňovat tím více, že dosud žijící sovětští "aktéři" agrese a normalizace vyslovují a obhajují názor o jejich časové politické nutnosti, historické oprávněnosti a mravní hodnotě. Tím více, že nelze zapomenout na vystoupení sovětského ministra zahraničních věcí A. Gromyka s "iniciativním" návrhem dokumentu o suverenitě, odmítnutí a odsouzení vměšování, hrozby silou a agrese na Valném shromáždění OSN v bezprostřední časové následnosti po

"československém srpnu". Tím více, že řada smluvních závazků Sovětského svazu a jeho ručitelství na dokumentech, stvrzujících a vyhlašujících zásady suverenity, nevměšování, zdržení se hrozby silou a agrese po r. 1968 nezabránily tragédii afgánského lidu, ani nebyly dovedeny k odsouzení "vstupu" sovětských vojsk do Československa a k odvolání podpory legitimacy režimu a mocenské reprezentace tzv. normalizace.

• Chování sovětského vedení "v československé otázce" - spolu s jeho obecnými perestrojkovými principy a mezinárodně-politickou strategií - umožnilo a umožňuje "inovaci" normalizační ideologie.

Oficiální postoj vedení Sovětského svazu je využíván představiteli normalizační moci k udržování a obhajobě Srpnu a normalizace ve jménu tehdejší konkrétní situace, zatímco "reforma" je jimi odvozována z normalizačně kontinuitního reagování na "nové" podmínky a úkoly současnosti.

Režim, odvozující svou podobu, úlohu a legitimitu od popření občanské, národní a státní suverenity v zájmu priority internacionalismu, ztotožněného se Sovětským svazem, se dovolává specifiky a práva každé země jít vlastní cestou. V našem případě tedy "specifiky" režimu a moci normalizace. Moci opřené o demagogii "revoluční" legitimacy, o monopol ve všech oblastech života, o propracovaný systém závislosti každodenního života občanů, o všeo-
bsažnou policejní přítomnost a dozor.

K "inovaci", tj. k realizaci normalizované "reformy" patří "teorie" a praxe vyprazdňování paměti ve vztahu k Srpnu r. 1968, vyvolávání a podpora "pocitu", že Srpen patří už minulosti, jejíž "oživování" zbytečně, nefunkčně a ke škodě dneška a zítřka zatěžuje vztahy a myšlení společnosti. "Teorie" a praxe těžící z "přirozené" potřeby a vůle "nepaměti" mládí. Využívající normalizační okleštěnosti občanského života a atomizace společnosti k záměrnému vzdalování mládeže od společnosti, od dějinně kontinuitních zkušeností a zájmů československé společnosti a státu.

Vrcholem "inovace" a jednoznačným důkazem její normalizační podstaty a zacílení je postoj, který zaujalo "československé" vedení ke stanoviskům nejvyšších polských a maďarských orgánů o Srpnu roku 1968. Odmítnutí a napadení prohlášení parlamentu Maďarské lidové republiky a sejmu Polské lidové republiky o nulité polské a maďarské účasti na srpnovém aktu násilí a následných normalizačních aktivitách a procesech, spolu s osobováním si monopolního práva na výklad československých dějin, je tečkou dovršeného odcizení se československému lidu, upřednostnění osobních zájmů před zájmy občanů, společnosti a republiky. Tečkou o to kategoričtější, že k potvrzení a podpoře agrese, znevážení a zpochybnění československé suverenity se přihlásila předsednictva Sněmovny lidu a Sněmovny národů Federálního shromáždění.

Projevem "inovace" normalizace v posledních dvou letech je rychle narůstající nasazování masívní a brutální policejní síly proti otevřenému občanskému projevu nesouhlasu s normalizací.

Nesouhlasu, který - osvobozen od obav z opakování přímého vojenského zásahu cizích sil a postupně se uvolňující z traumatu skepse - hledá a nachází formy veřejného projevu. Nesouhlasu, který se od Srpnu 1968 stal základem vědomí a přesvědčení československého lidu a zůstal jím do současnosti. Nesouhlasu, který byl - a stále je - podmínkou a projevem národního přežití a nadějí dějinně smysluplného národního života.

o Při posuzování Srpna i normalizace, při všech - i současných - sporech na domácí i mezinárodní půdě je věnována nepostačující pozornost Protokolu moskevské dohody.

Dokumentu, který okolnostmi svého vzniku stejně jako obsahem je jednoznačným aktem zvláště násilí, velmocenského teroru a agrese. Dokumentu, který - vnucen pod tlakem možnosti fyzické likvidace vedoucích představitelů KSČ, parlamentu, vlády a Národní fronty, obav z masových represí a masakru československého lidu - se stal počátkem a nástrojem lámání odporu českého a slovenského národa, jednoty mezi vedoucími činiteli reformy roku 1968 a lidem.

Dokumentu, který popírá mezinárodní právo, neguje tradici důvěry v československo-sovětských vztazích a odporuje literě i duchu všech smluv a závazků mezi Československou republikou a Sovětským svazem.

Uvedená - a mnohá další neuvedená - fakta činí "Dohodu" nicotnou: právně i ve vědomí československého lidu. Je tedy zcela logické a mravně přirozené, očekává-li československý lid jasné a jednoznačné prohlášení sovětského vedení, sovětské vlády a Nejvyššího sovětu o nulitě "Dohody". Tím spíše, že "Dohoda", stejně jako srpnový vpád, byla činěna bez vědomí Nejvyššího sovětu. Tím spíše, že "Dohoda" byla a je aktem, za který nese plnou zodpovědnost Sovětský svaz, a jeho vedení se nemůže odvolávat na názory a zájmy ostatních účastnických států srpnového vpádu, z nichž navíc zodpovědné orgány PLR a MLR nulitu své účasti na srpnovém zásahu proti ČSSR již prohlásily.

Je zcela přirozené, že československý lid očekává a požaduje - jako potvrzení a uznání své cti a důstojnosti, nenarušitelnosti práva své občanské, národní a státní suverenity - od sovětského lidu a jeho zákonodárných a vládních orgánů jednoznačné prohlášení nulity vojenského srpnového aktu násilí, nicotnosti a nulity "Moskevské dohody". Je přirozené, že považuje nulitu srpnového vojenského zásahu a "Moskevské dohody" za podmínku a předpoklad obnovení rovnoprávných československo-sovětských vztahů.

Sovětské prohlášení nulity vojenského zásahu a "Moskevské dohody" by se mohlo - a mělo - stát důležitým faktorem a podmínkou uvolnění prostoru pro projevení svobodné vůle československého lidu, pro možnost pokojného, československým tradicím a zákonům odpovídajícího překonání vnuceného režimu a systému normalizace, pro skutečnou reformu z vůle a v zájmu čs. lidu.

o Úvahu o nulitě Srpna a Moskevské dohody nemůžeme uzavřít jinak - už pro projevenou neschopnost a nevělu čs. parlamentu jednat jako zodpovědný orgán čs. lidu a státu, vázaný ústavou - než připomenutím vlastní zodpovědnosti československého lidu, odvahy a nutnosti občanství.

V současnosti máme možnost a povinnost - kromě uplatňování a trvání na občanství v každodenním životě - projevit a prosadit svou vůli, právo a zájem ve dvou závažných směrech.

Diskusi, spojovanou představiteli normalizační moci s přípravou nové ústavy, plně orientovat na dosažení nulity srpnové agrese a Moskevské dohody jako aktů, které představují pregnantní porušení československé ústavy. Trvat na přijetí ústavního zákona, který by jednoznačně odsoudil Mnichovskou dohodu z r. 1938 a Moskevskou dohodu z r. 1968 a navždycky znemožnil jednotlivým představitelům Československé republiky a jednotlivým čs. orgánům jednat a rozhodovat o suverenitě občanů a státu proti jejich svobodně zákonně projevené vůli.

Blíží se volby do zastupitelských orgánů všech stupňů přeměnit v celospolečenskou diskusi, na jejímž základě budou navrhováni kandidáti a voleni poslanci, kteří závazně potvrdí podporu nulity srpnového vojenského zásahu a Moskevské dohody jako důležitou podmínku věrohodnosti svého celkového programu reformy - reformy překonání normalizace, programu suverénního zodpovědného občanství.

Brno říjen 1989

Josef Brodský

Stanoviska předsednictev Sněmovny lidu a Sněmovny národů FS ČSSR k prohlášení Senátu a Sejmu PLR.

Praha /ČTK/ V pátek 18.8.1989 zasedala v Praze předsednictva Sněmovny lidu a Sněmovny národů Federálního shromáždění ČSSR. Projednala a schválila stanovisko k prohlášení Senátu a Sejmu Polské lidové republiky, ve kterém se uvádí:

Podle informace zveřejněné některými polskými sdělovacími prostředky Senát a nedlouho poté Sejm PLR přijaly v uplynulých dnech prohlášení, ve kterých se nekompetentně vyjadřují k událostem v Československu v roce 1968 a zkraslují jejich význam pro další vývoj ČSSR.

Předsednictvo Sněmovny lidu a Sněmovny národů Federálního shromáždění ČSSR vyjadřují údiv nad těmito prohlášeními, která svým obsahem představují hrubé zasahování do vnitřních záležitostí Československé socialistické republiky, a kategoricky je odmítají. Rovněž odmítají hodnocení demokracie v Československu z pozic polských protisocialistických sil. Prohlášení odporují tradičně dobrým vztahům přátelství a všestranné spolupráce našich národů a zemí.

Forma a načasování prohlášení slouží nelegálním skupinám v ČSSR při jejich rozvratném působení v souvislosti se srpnovými událostmi roku 1968. Hodnocení československých dějin je výlučným právem národů ČSSR a českoslovenští poslanci trvají na tom, aby toto právo bylo v plné míře respektováno.

Československý stát a jeho lid mají své zastupitelské a další orgány, které střeží suverenitu socialistického státu a pečují o spokojený život jeho občanů. Od socialismu, rozvoje a zdokonalování socialistické demokracie cestou přestavby se náš lid nedá odradit.

Ze zprávy ze zasedání předsednictva ÚV KSČ 18.8.1989

V souvislosti s nadcházejícím výročím 21. srpna 1968 se objevují u nás i v zahraničí různé pokusy a názory snažící se jakoby přehodnocovat tehdejší události. Předsednictvo ÚV KSČ zdůraznilo, že období společensko-politické krize v letech 1968-69 a události související s tímto obdobím byly zevrubně, s využitím všech dostupných faktů, posouzeny a zhodnoceny XIV. sjezdem KSČ v roce 1971. Každé období je nutno posuzovat v historických vnitřních a zahraničněpolitických souvislostech.

HORKÉ LÉTO 1968

Horké - nebo chladné až mrazivé? Který přívlastek lépe charakterizuje letošní politické léto?

Rozhodně spíše horké léto prožili naši severní a jižní sousedé. Přestavba u nich postupovala i během prázdninových měsíců nečekaně rychlým tempem, chápání demokracie v nejširších souvislostech ekonomiky a společnosti se tam (a nejen tam) stávala nezadržitelně obecně přijatou normou a základnou k dialogu. Bylo nesmírně příjemné slyšet a číst stanoviska oficiálních míst Maďarska a Polska k událostem roku 1968 v ČSSR, naslouchat hlasu logiky a obnovené politické čestnosti.

Několik názorů na vstup vojsk k nám problesklo i ze samotného Sovětského svazu. Byla to stanoviska dílem rozporná, dílem sice zřetelně, avšak zatím jen nesměle kritická. Ovšem hlavní původce a strůjce okupace Československa v roce 1968, Komunistická strana Sovětského svazu i nadále vyčkává a mlčí, snad jen s výjimkou občasných náznaků, jakoby očekávala v této věci nějakou iniciativu KSČ.

Naproti tomu vládnoucí kruhy KSČ si daly záležet na tom, aby "v zájmu přestavby", vytvořily v letošním létě atmosféru co nejmrzavější, která neměla daleko do nálady nejčernějších let stalinského období. Pronásledování za podpisy, za projevy toho nejsamozřejmějšího národního citění při vzpomínkových akcích k 21. výročí srpnových událostí... Zase čteme seznamy zadržovaných, obviněných, nasloucháme zprávám o výši rozsudků, o dalších a dalších policejních akcích.

Bezpečnost a Lidové milice s řádným předstihem již od června nacvičovaly zásahy proti občanům. Atmosféra před 21. výročím Srpná byla vedením KSČ a státu za pomoci sdělovacích prostředků vybičována do krajnosti. Občan naší republiky se prostě měl bát v pondělí 21. srpna 1968 být i jen projít přes Václavské náměstí v Praze, náměstí Svobody v Brně a vlastně přes všechna hlavní náměstí ve všech větších městech Československa. Na všech těchto místech byli co nejnápadnějším způsobem rozmístěni uniformovaní strážci připravení k zásahu proti komukoli, kdo by chtěl veřejně vzpomenout srpnové okupace, tohoto agresivního činu pěti armád proti suverennímu státu, jeho vedení i všem jeho občanům.

Znovu bylo takto každému jednotlivému občanovi připomenuto, vlastně neustále je mu připomínáno, že žádným svobodným občanem nemá být, že smí pouze mlčky a bez námitek přijímat stav, při kterém za něj myslí a mluví jiní, ti, kteří si přisvojili jeho vlast, učinili jeho zemi svým majetkem a také se v ní chovají jako majitelé všeho. Ti kteří si činí nárok na určování toho, jak se má občan chovat, co má říkat, co má a co nesmí nosit na svém oděvu, protože - a to už je vrchol absurdity - i nošení trikolory se letos v létě mohlo stát a také stalo příčinou perzekuce!

V této vyostřené situaci většina nezávislých skupin i jejich jednotlivých představitelů a známějších členů vyzvala občany ke klidu v zájmu zamezení vyprovokované konfrontace s mocí. Přitom bylo ponecháno na rozhodnutí a vůli každého jednotlivce, jakým způsobem se rozhodne výročí Srpná si připomenout. Mnozí občané se ozohodli nečekaně, ale jednoznačně: Shromáždili se na náměstích v Praze, Brně, Plzni, Olomouci, Ostravě, Gottwaldově, Prostějově a v dalších městech, aby důstojným způsobem připomněli, že toto výročí stále ještě považují za výročí svého ponížení. Zároveň se opět jasně prokázalo, že 21. srpen státní moc oslovuje a že je především důvodem k jejímu strachu.

Někde to byly tisíce, jinde stovky, anebo třeba jen desítky shromážděných, téměř ve všech městech v klidu, zastavením nebo pomalým procházením se dali občané na vědomí iracionální odcizené moci, že jsou stále zde jako skuteční o b ě a n é, že se nedali připravit o svědomí, že neztratili své národní cítění a svou schopnost odlišit pravdu od lži. A i ti, kteří 21. srpna 1969 nenašli dost odvahy, aby se vypravili do ulic, si ať už sami nebo v rozhovorech se svými přáteli připomněli v jaké době žijeme. Víme o tom z diskusí, které kolem srpnového výročí probíhaly při nejrůznějších příležitostech především na pracovištích. Všichni cítíme ten přímo hmatatelný zájem lidí o dění letošního léta a zdaleka nejen o ně.

Tak tedy horké nebo chladné léto? Určitě léto velmi neobvyklé. Po dlouhé roky jsme byli zvyklí očekávat v souvislosti s výročím Srpna v podstatě stále totéž. Letos tomu bylo jinak. A je vůbec možné, aby se tato podivná situace opakovala? Jaká poučení máme pro sebe vyvodit z léta 1969?

Podle mého názoru můžeme zformulovat alespoň tyto závěry:

- Vedení KSČ proti vůli velké části občanů a dnes už i proti názoru některých zahraničních spojenců nehodlá - obrzčně řečeno - chirurgickým řezem odstranit rakovinný nádor naší nejnovější historie, tedy pravdivě a otevřeně zhodnotit chyby a omyly minulosti a zahájit tak proces léčení onoho tradičního národního traumatu, totiž pocitu nemožnosti dosáhnout národní, demokratické a socialistické suverenity státu a v jeho rámci suverenity svobodného občana.

- Občané začínají ve stále větším rozsahu chápat, že je nejen jejich právem, ale přímo povinností vůči společenství brát věci veřejné do svých rukou. Nebát se vyjádřit svůj názor nejen soukromně, ale i na veřejném fóru. I když zatím nejde o většinu občanů, projevílo se letos veřejně až nečekaně mnoho lidí, daleko více než minulý rok, daleko více než kdykoli dříve.

- Každý občan si letos vybral, samostatně uvážil, která z vyhlášených doporučení a rozhodnutí v souvislosti se srpnem 1969 bude respektovat. Ano, možných alternativ nebylo mnoho, člověk mohl na jedné straně uposlechnout pokynů mocenských orgánů, na druhé straně pak si pro sebe vybrat některý ze způsobů protestu navrhaných ve zveřejněných stanoviscích nezávislých skupin a hnutí i známých jednotlivců. Přesto však šlo tentokrát zcela jednoznačně o naprosto samostatné rozhodnutí. A toto rozhodnutí u velkého počtu občanů znělo: Důstojně a bez konfrontace, přesto však veřejně a jednoznačně si připomenout tragické události 21. srpna 1968 a celých posledních jedenácti let a současně připomenout těm, kteří to stále ještě odmítají brát na vědomí, že právo a názory širokého občanského společenství bude nutno již brzy respektovat.

K. Dřínka

Z článku V. Šejnise SRPNOVÁ SKLIZEN - Izvestija, 13.10.1969.

- Nelze počítat s tím, že naše nové politické myšlení si získá důvěru a že vejde do civilizovaného a nenásilného světa, dokud nebude jasně řečeno. Neexistovaly a nemohou existovat takové okolnosti, které by ospravedlnily překračování elementárních norem mezinárodního práva.

- je nutno přimět stát, aby se zřekl starého zvyku pozvedat zbraň proti idejím a klidným manifestacím, ať jsou zaměřeny jakkoliv

- Ribbentropův a Molotovův pakt, vpád do Československa a "internacionální pomoc Afganistanu" jsou články téhož nedělitelného řetězu. Přišel čas, aby bylo hlasitě a zřetelně řečeno, jakou odpovědnost nese za Brežněvovu doktrínu. Prakticky je již mrtva. Zbývá jen to přiznat.

Reakční návratnost

To, co se stalo v noci z 20. na 21. srpna 1968 si paměť řadí nejen k událostem v Československu. Je to jistě problém československých historiků, aby zjistili, které síly tehdy sovětské vedení podpořilo a které oslabilo, kdo a proč tyto události vysvětluje tak a kdo jinak. Je nutno předpokládat, že větší politická otevřenost povede k tomu, že se ozřejmí všechny skryté mechanismy řešení, přijatého 21. srpna: kdo komu referoval, kdo váhal, kde a jaké varianty se zvažovaly atd. Na světlo boží dnes vyplouvají mnohé události ze "spojovacích chodů" a to je jistě poučné.

Další řada událostí se však vztahuje k naší vlastní minulosti, kterou tak obtížně překonáváme. Nejzřejmější je, že již na jaře toho neklidného roku a tím více pak po srpnu zachvátila i naši zemi vlna politických mrazů.

"V Evropě nastoupil pokrok a my jsme za to byli bití", napsal kdysi Alexandr Gercen o roku 1848 a my jsme si v "posrpnovém období" nemohli nevzpomenout na jeho slova.

Ideologické pogromy mezi historiky, ekonomy, novináři, sociology, filozofy a spisovateli násloďovaly jeden za druhým. Nekonformní myšlení dokonce ve svých nejmínějších podobách - například ve formě obhajování vlastních vědeckých názorů - bylo klasifikováno jako ohrožení státu. Za hlavní nepřátele řádu byli považováni "dissidenti", tedy lidé, kteří se odvážili mít svůj vlastní názor. Prostý soucit s oběťmi zůle byl označován za zločin (mnozí lidé byli zbaveni práce a práva vystupovat v tisku a publikovat a později někteří z nich byli nuceni emigrovat). Pronásledováni byli ti, kdo dali svůj podpis pod kolektivní protesty proti nespravedlivým soudním rozhodnutím. Na podzim roku 1969 se zotudil Svaz spisovatelů, když ze svých řad vyloučil Alexandra Solženicyna.

Zásada, která platí v trestanecké kolonii a podle níž se při pochodu v konvoji "krok vpravo" - krok vlevo trestá jako zběhnutí" - tato zásada začala znovu platit v oficiálním ideovém životě.

Rozehnnání redakce časopisu "NOVYJ MIR" v čele s Tvardovským i rozpuštění mnohých vědeckých a tvůrčích kolektivů bylo provedeno právě v souladu s touto zásadou.

Existovala tedy spojitost mezi dvěma řadami událostí? Myslím, že návaznost byla velmi bezprostřední. Ve veřejném životě se tehdy objevili typičtí představitelé hlučných žalobců, kteří pěstovali kariéru a získávali slávu při vyhledávání "odpadlíků" v nejužnějších oblastech. V těch letech se v Moskvě smutně proslavil ideologický pogromista Vladimír Jagodkin ("náš orel", jak ho nazýval Brežněv) a jeho oblíbeným požadavkem byla "ideologická disciplína". Jistě zajímavé slovní spojení: nikoli ideologické přesvědčení nebo názor, ale disciplína...

Po pádu Chruščova v říjnu roku 1964 působily dvě tendence: jedna se zasazovala za pokračování reform (linie 20. srpna) bez "voluntaristických" nadbytečností a druhá usilovala o návrat strany i celé země do starého řečiště stalinských tradic. Síly nebyly vyrovnané: deklarovala se první linie, ale nepřetržitě sílila druhá. V nemalé míře působil nátlak armády, se kterou brežněvovské vedení velmi počítalo. Osudová volba se uskutečnila v roce 1968. Tehdy se

prosadila represivně konzervativní varianta. Ti, kteří byli dotčeni XX. sjezdem a požadovali odplatu, získali prostor pro boj s pokusem o "odklon od linie" a o "revizi" jednou a provždy nastoleného vzoru "nejlepšího ze světů". Avšak tam, kde každé živé slovo a každá myšlenka, která nezapadá do rámce šablony, byly předem prohlášeny za zločin, se zastaví pokrok. Volba roku 1968 znamenala cestu do slepé uličky, do bažiny stagnace.

"Nepřáli jsme si to, ale neměli jsme jiné východisko" - tato Brežněvova slova se stala okřídlenou frází celé epochy a je třeba se nad nimi zamyslet. "Nechtěli jsme, ale byli jsme nuceni" - to byla obhájoba těch, kteří zakazovali, zavírali, vyháněli a vyvíjeli nátlak. Jsem ochoten uvěřit, že opravdu "nechtěli" nebo "nechtěli tak docela". Už byla pryč doba, kdy represe vyvolávaly opojení, protože ti, kteří je prováděli, si uvědomovali svou moc. Nyní se již vyžadovalo pouze zachovat "klid" a neztratit funkce a hodnosti.

Rozum a vůle byly potlačeny ani ne tak přímým násilím (i když i k němu docházelo), jako spíše malátným nátlakem. Když kolegové a přátelé prosili, aby nebyli zatahováni do potyček v důsledku toho, že někdo "vyčníval", rodil se strach z bezvýchodnosti, který jedny zaháněl do zoufalství a jiné vyháněl za hradnice...

Avšak skutečně nebylo jiného východiska? Alternativa existuje vždy, avšak ne vždy jsou lidé ochotni ji vidět. Jiné východisko - tedy to, co my dnes nazýváme přestavbou, znamenalo tehdy hledat nové formy života a myšlení. Konzervativní vedení a ustrnulý aparát konce 60. let toho nebyl schopen, takže vytyčil "jedinou" cestu nátlaku a zákazů.

Vždy se mi zdálo, že lidé, kteří zuřivě prosazovali linii vynucené jednoty názorů, jednali tehdy spíše pod vlivem strachu než svědomí. Věděli tedy, že lžou a že nezachranují ideu, ale svoje služební postavení a privilegia. Stáhli kritiku stalinismu, avšak sám stalinismus už nemohli restaurovat, ba dokonce se toho báli. Jednota názorů ve státě znamenala, že právo myslet měl jen jeden - avšak tento muž chyběl, tancovalo se kolem uprázděného trůnu. Rovněž však už nepůsobil totální strach ani hromadné klanění idolům, což je nezbytná opora trůnu, bez níž nemůže existovat.

Asi sotvakdy bylo v našich dějinách podobné období, kdy tak zjevně vítězilo pokrytectví... A tam, kde vládne pokrytectví, rozkvétá i korupce.

Ze "srpnové" volby a z ochlazení, které vzápětí nato následovalo, je možno si vzít podle mého názoru dvě základní poučení. Zahraničněpolitické akce - zvláště jde-li o velké akce - nutně mají vnitropolitický dopad, který se projevuje v mnoha oblastech: v politice, ekonomice, psychologii, morálce...

Akce uskutečněná 21. srpna 1968, rozbila naději na postupné evoluční přebudování naší vlastní společnosti. Došlo ke konsolidaci nejkonzervativnějších sil, nedovolujících žádné změny politických a ekonomických struktur. Aby byla překonána stnulost systému, je dnes nutno usilovat o jeho destrukci. Tato akce znamenala také zhroucení iluze, že je možno dát "lidskou tvář" společenskému systému, který je tak odcizen člověku, systému, který se nazýval "reálný socialismus". Je zapotřebí mnohem hlubších změn v samotném jeho základu. Nad tímto poučením je třeba se dnes zamyslet.

Jurij Levada
Moskovské novosti
č. 34 z 20. 8. 1989

Kdo se je vítr ...

Československý stranický tisk neměl letos okurkovou sezonu. K mimořádné ideologické aktivitě byl vyburcován výzvou Několik vět a blíživým se 21. výročím srpna 1968. Začala kampan, kterou neaktivněji vedlo Rudé právo a k níž se svým dílem připojily i ostatní noviny, včetně krajských stranických deníků. Znovu dokázala, jak si současné mocenské orgány představují diskusí, ale také jak rozumí pojmu demokracie.

Zásadně nebyly zveřejňovány názory oponentů, a když, tak jen jejich vytržené části, které nemohly dát představu o celkovém smyslu a bylo tak možno s nimi podle potřeb pohodlněji manipulovat. Názory opozice byly dováděny ad absurdum vydedukováním nehorázností, které v nich vůbec nebyly. Každý odlišný názor byl klasifikován jako protisocialistický a bylo o něm nepřipustno diskutovat. Z dialogu a diskuse, po nichž se oficiálně volá, má být vlastně monolog nebo možná sbor, ovšem jednohlasý, pějící ody na současné panující názory. Každé odlišné mínění vede ke skandalizování jeho nositele, který se nemůže stejnou cestou bránit nebo podat vysvětlení.

Signálem k útoku proti signatářům výzvy Několik vět byl článek "Kdo se je vítr" otištěný v Rudém právu 30. 6. t.r. "Výzvy" jak napsalo Rudé právo "k rozbití jednotných odborů a dalších společenských organizací, návrat k neomezenému soukromému podnikání. Je to výzva k výprodeji socialismu". V dalších zveřejněných materiálech, např. Co mají za lubem, Lež má krátké nohy... atd., pak udělalo ze signatářů jedním dechem povaleče a opilce. V mnoha ohlasech - Vědomě klamou, Nemůžeme mlčet, Konečně si to zapamatujte, Dopisy těchto dnů atd. - pak defilují jména dělníků, opravářů, učitelů, ředitelů podniků, svazáckých kolektivů - kteří všichni odsuzují. Odsuzují ty občany, kteří tušili, že třeba v nové sezoně už nebudou hrát, nedostanou pozvánku do rozhlasu či televize, že tento podpis rozhodne o jejich osudu a možná i o osudu jejich dětí. V rezolucích odsuzují - a přitom vlastně ani nevědí co. Rudé právo Několik vět ani neotisklo. Lidé tedy odsuzují jen to, co jim bylo k odsouzení předloženo.

Vyjímkou této kampani se zdála brněnská Rovnost, která slíbila postupně otiskovat jednotlivé požadavky výzvy Několik vět. Nezveřejnila ovšem úvod ani závěr tohoto prohlášení, které vůbec nevyznívají provokativně a ultimativně, ale projevuje se v nich především obava a starost o další vývoj naší společnosti. Ukazuje se v nich - v souladu s názory prognostiků, ale i některých čelných představitelů (nezveřejněných ovšem v našich sdělovacích prostředcích) - a upozorňují, že je třeba je řešit co nejdříve.

Jednotlivé požadavky z výzvy Několik vět byly tedy postupně v Rovnosti od 18. července publikovány, ale vždy s obsáhlým komentářem, shodným s duchem kampaně vedené Rudým právem. I při předstíraném zájmu o pochopení jiných názorů, zůstává Rovnost věrna danému způsobu diskuse a nepřinesla nic nového do obvyklých schémat.

O obsahu argumentů, kterými se redakční články Rovnosti snaží vyvrátit jednotlivé požadavky výzvy Několik vět je skoro zbytečné se zmínovat. Až naivní nevědomost prezentuje např. i v komentáři k požadavkům "zbavení všech forem politické manipulace a předběžné i následné cenzury a otevření svobodné výměny názorů". Tvrdí, že všude ve světě jsou sdělovací prostředky ovlivňovány svým vydavatelem, který určuje i jejich obsah. Zapomněla ovšem dodat, že v demokratických zemích vychází i tisk socialistických a komunistických stran i mnohých kulturních a vědeckých, skutečně nezávislých institucí. Neřekla svým čtenářům, že předčím zlou kapitalistickou cenzuru a sa-

mi napravíme její přehlédnutí zákazem rozšiřování mnohých čísel např. L. Humanitě, L. Unitá aj.

V podobném duchu by bylo možné pokračovat i dále. Na prosté, jasně formulované výzvy Několik vět - mnohostranné komentáře, bohužel málo říkající k pravé podstatě věci. Také v tomto případě - stejně jako v kampani Rudého práva - jde o nescuměřitelnou polemiku, ale ne o konstruktivní dialog, který by mohl posunout myšlení i stav naší společnosti kupředu, k větší demokracii, k níž směřují v Polsku, Maďarsku i Sovětském svazu. Naše situace vynikne ještě jasněji ve dnech, kde se ledy pohnuly i v NDR.

Imp-

JUDr. Piešček Jan
generální prokurátor ČSSR
nám. Hrdinů 1300
P r a h a 4

Pane generální prokurátore,

pomlouvačná a neutuchající kampaň v čs. televizi a tisku proti signatářům petice Několik vět, která neumožňuje signatářům cestou těchto sdělovacích prostředků věcně a bez emocí reagovat na svévolný, tendenčně zaměřený výklad této petice, mě vpravovala jako občana tohoto státu a signatáře petice, abych se na Vás obrátil ve smyslu čl. 29. Ústavy se žádostí o právně zdůvodněný výklad následujících dotazů:

1. Je petiční právo občanů v souladu s čs. stávajícím právním řádem?
2. V případě, že ano, pak se domnívám, že jeho uplatnění předpokládá právo petici zveřejnit a právo získávat podpisy těch občanů, kteří s požadavky petice souhlasí a jsou ochotni je podpořit podpisem. Myslím-li se, prosím v tomto směru o Vaš odborný právní výklad.
3. Připouští čs. právní řád, aby signatáři petice byli vyšetřováni státní bezpečností za podpis petice a získávání podpisů dalších občanů, když petice nezákládá podstatu trestného činu a prokuratura ji ve smyslu čl. 104 Ústavy za takovou neoznačila?

S těmito dotazy se na Vás obracím proto, neboť se domnívám, že čs. sdělovací prostředky i státní bezpečnost hrubě porušují petiční právo občanů. Vzhledem k tomu, že v otázkách právního řádu jsem laikem, obracím se na Vás o odborný výklad v zájmu utužení správného právního vědomí.

Věc právního vědomí je záležitostí celé naší občanské veřejnosti a proto považuji tento dopis za otevřený. Očekávám, že v obecném zájmu mi sdělíte Vaše stanoviska k mým dotazům a podle Vašeho uvážení s nimi seznámíte prostřednictvím sdělovacích prostředků i širokou občanskou veřejnost. Zabráníte tak do budoucna mnohým nedorozuměním a porušování čs. právního řádu.

Dopis v opise zasílám Rudému právu, brněnské Rovnosti a čs. televizi se žádostí o zveřejnění.

V Brně dne 3. září 1989

Ing. Karel Čejka

Na dotaz generálnímu prokurátorovi, zveřejněný na předcházející straně, přišla inž. Čejkovi následující "vyčerpávající" odpověď :

Generální prokuratura ČSSR
140 65 Praha 4 - nám. Hrdinů 1300

V Praze dne 12. října 1989
FGp 3147/89 - 3

Pan
Ing. Karel Č e j k a
B r n o .

Generální prokuratura ČSSR potvrzuje příjem Vašeho dopisu ze dne 3. září 1989. Petiční právo je ve smyslu čl. 29 Ústavy nezadatelným právem každého občana. Obsahem písemností, jimiž se realizuje, nelze však porušovat zákony a když se tak stane, je nutné počítat s vyvozením odpovědnosti, ať už pro trestný čin, přečin nebo přestupek.

Pokud jde o Vaše výhrady k postupu orgánů bezpečnosti, stejnopis Vašeho dopisu byl postoupen Federálnímu ministerstvu vnitra k dalšímu opatření.

Za správnost vyhotovení:
nečitelný podpis

Ředitel odboru:
v zast. dr. Prskavcová, v.r.

Malý fejeton o velkém svátku

28. říjen je den plný vzpomínek a návratů. A Brňané se za krásného prosluněného sobotního odpoledne navraceli. Navraceli se k aktu, který rovněž, stejně jako sobotní datum, nese pečeť minulosti - k tichému, poklidnému svátečnímu korzu.

Do centra moravské metropole se jako mávnutím kouzelného proutku vrátily úsměvy, přátelské zastavení na kus řeči, vlídná pozdravení. Ten tam byl spěch a nervozita, nevlídné pohledy a nelaskavá slova. Jakoby se čas vrátil do dob Filosofské historie, kdy v neděli na náměstí vyhrávala kapela a celé rodiny ve svátečním pomalu korzovaly sem a tam. Tu a tam postály, pohovořily o banálních věcech, přičemž vůbec nešlo o ty věci, ale o to, že paní radová má nový klobouk, podívejte, jak jí to dnes sluší

Čím to, že se Brňanům podařilo vrátit do svátečního dne tu pohodu, ony úsměvy? Šli přece pozdravit svůj svátek, svůj vznik republiky. A to, jistě uznáte, je víc než nový klobouk paní radové.

Proto se na tu parádu také všichni nachystali. Po celé trase, od České až k nádraží, projížděly čas od času kropící vozy, aby korzo bylo jaksepatří svátečně vymydlené. Mezi skupinami zvolna se rozestavené u každého vstupu tak, aby nic nemohlo porušit úsměvnou pohodu. Někteří ochránci legitimovali pro pořádek mladíky, jejichž vizáž, popřípadě šat nebyly dostatečně slavnostní pro tuto chvíli. I jinak bylo o bezpečnost korzujících postaráno. Jdouce náměstím Svobody všimli jsme si, že v Zámečnické ulici je připravený "anton" pro případ, že by někdo nevhodným chováním porušil skvělou sváteční atmosféru.

Všichni jsme ocenili starostlivost radních našeho města a opláceli jsme jim již zmíněnou úsměvnou pohodu, která mezi námi vládla.

Škoda, že už zítra tudy budeme procházet nervozní a uspěchaní, bez vlídného úsměvu na rtech.

N.

EKONOMICKÁ REFORMA NASLEPO ?

Po čtyřech letech pokusů o ekonomickou reformu Gorbačov prohlásil: "Všechno bylo mnohem složitější, než jsme si mysleli, než se zdálo v první etapě" (na ÚV KSSS, RP 27.4.1989).

Podobně Ryžkov na sjezdu lidových poslanců: "Musíme si zcela upřímně přiznat, že břemeno, které naši zemi táhlo na dno krize, bylo daleko těžší, než si vláda dříve myslela" (RP 21.6.1989).

Stejný smysl může mít i prohlášení předsedy vlády Adamce: "Úkol, který jsem na sebe vzal, se po osmi měsících ukazuje těžší, než si vláda dříve myslela" (RP 21.6.1989, v parlamentě).

"Mnohé z toho, co tvoří osu přestavby, zejména v ekonomické reformě, je komplikovanější, než jsme předpokládali" (M. Štěpán, RP 2.8.1989).

Známý Gorbačovův ekonomický poradce, Abel Agambogjan, jako jednu ze tří příčin, proč v Sovětském svazu i po třech letech províhá ekonomická reforma neuspokojivě, uvedl:

"Je to mnohem hlubší a propastnější hrob stagnace, z něhož se dostat je těžší, než se zdálo spočátku" (RP 7.2.1989).

Podobně další známý sovětský ekonom J. Kazakov:

"Před třemi lety jsme si nemohli představit hloubku propasti, do které nás přivedla stagnace" (RP 23.3.1989).

A právě tu "hloubku propasti", "propastnost hrobů stagnace" a "dno krize" našeho dnešního ekonomického úpadku jako dědictví dvacetileté normalizace dosud dostatečně neznáme. Proto bez komplexní kvantifikace a podrobné specifikace nerovnováh, disproporcí a deformací, škod a ztrát - hrozí nebezpečí, že by řeči (ale i rozumná organizační a právní přípravná ekonomická opatření) o prostředcích a nástrojích k nápravě mohly zůstat jen více méně zajímavými řečníckými a slohovými cvičeními.

Bez komplexní kvantifikace hmotných a hodnotových nerovnováh, včetně zaostalosti našeho léta zanedbávaného strojního parku a inflačních tlaků z neuspokojené poptávky (nejen na spotřebním trhu), není možno pro ekonomickou reformu ani dost spolehlivě odhadnout potřebné rovnovážné ceny jako nezbytný předpoklad tržních vztahů, a především stanovit délku a povahu přechodného období k dosažení potřebného efektivního, dynamického a finančně rovnovážného ekonomického vývoje. Bez toho nelze vypracovat konkrétní, operativní kvantifikované varianty časově rozvrženého přechodného období a zvolit pak optimálně možnou variantu účinného ekonomického, ale současně i sociálně politicky přijatelného přechodu k plně fungující ekonomické reformě.

Zatím děláme ekonomickou reformu naslepo.

"V posledních letech růst peněz v oběhu předstihoval tempo zvyšování národního důchodu. V takové politice nelze pokračovat" (Adamec). Jenže nestačí jen nepokračovat. Je nutno se vypořádat i s již vytvořenými inflačními tlaky, které vznikly proto, že léta jsme žili z podstaty a na účet budoucnosti. Nebudou-li odstraněny, nelze ozdravit dnešní finanční vztahy, tj. vrátit penězům jejich normální funkce, zajistit, aby ceny opět odpovídaly rovnováze nabídky a poptávky, a vytvořit na trhu konkurenci jako nástroj tlaku na hospodárnost výroby a efektivnost investic, na inovace atd. "Bez ozdravení finančních vztahů nelze zabezpečit úspěch ekonomické reformy" (Adamec). Jde ovšem o chybějící desítky miliard korun především spotřebního zboží.

Obdobně to platí o vypracování variant, jak rychle by mohla být odstraněna zastaralost našeho strojního parku, tj. na jak dlouhé období by měly být rozvrženy potřebné obrovské investice, a to nejen na léta zanedbávanou modernizaci a rekonstrukci, ale i na již velmi naléhavou změnu výrobní průmyslové struktury. Dále na jaké časové období by měly být rozloženy zanedbané opravy bytového fondu a občanské výstavby (jen v CSR představují odložené opravy domovního fondu 50 miliard Kčs). K tomu je nutno připočítat zanedbané dopravní a komunikační, rozvodné elektrické a kanalizační sítě apod. To vše představuje obrovské faktické vnitřní zadlužení naší ekonomiky, přičemž někde "splácení" již nelze déle odkládat. Celkem jde o stovky miliard korun investic včetně nutného dovozu nové techniky za tvrdé devizy.

Teprve pak bude možno racionálně posoudit varianty řešení, tj. na jak dlouhé období je nutno rozložit nápravu škod, způsobených dvacetiletou normalizací, a tím i bolestivé zásahy do životní úrovně. Protože nikdo za nás tyto dluhy nezaplatí, je nutno rozhodnout, v jakém časovém období je možno žádat na pracujících, aby přijali určité osobní oběti: buď po relativně dlouhou dobu zvyšovat výkony při nepřiměřeně nižším růstu jejich životní úrovně, nebo na jakou (kratší) dobu zvyšovat výkony při prakticky téměř nezvyšované životní úrovni. Není možno předem ani vyloučit variantu rázového snížení životní úrovně jen s nadějí jejího pozdějšího zvýšení. Ekonomická reforma nutně znamená zhoršení životní úrovně s nadějí na pozdější zlepšení. Jen ekonomický diletant, demagog nebo podvodník slibuje něco jiného.

Tak smutné konce bude mít konec Husákovy normalizace.

"Máme-li něčím začít, mělo by to být to, že začneme říkat společnosti o naší dnešní ekonomické situaci i o nedobrych prognózách do budoucnosti celou pravdu" (A. Niodowicz, RP 29.7.1989).

Jenže to nechtějí říct ani ti, kdo tuto situaci zavinili, ani ti, kdo slibem ekonomické reformy chtějí získat přízeň lidí.

"Lidu je třeba říci pravdu. I když třeba jen rekonstruujete byt, potká vás řada nepohodlí. A když nás čeká přestavba, to znamená, že nás čekají velmi těžké doby. Každé prohlášení, že skutečně máme přestavbu s růstem blahobytu, je v podstatě přímé, vědomé či nevědomé klamání lidu" (G. Popov na Sjezdu poslanců).

"Je třeba v co nejkratší době dosáhnout zlepšení ekonomické rovnováhy. Jen tehdy může začít(!) hospodářský mechanismus účinně fungovat a přinášet pozitivní výsledky" správně upozornil předseda vlády Adamec.

To však nutně předpokládá vypracovat komplexní obraz o kvantifikovaných a specifikovaných dnešních nerovnováhách, disproporcích, škodách a ztrátách. Tomu se budou asi bránit ti, kdo jsou za jejich vznik v době normalizace odpovědni. Avšak dnešní bídná situace naší ekonomiky, ta "hloubka propasti" a "propastný hrob stagnace" se nedají zakrývat věčně. Neustále se prohlubující důsledky normalizace se stále naléhavěji připomínají a volají po účinném řešení. Je nutno co nejdříve uhnout z ekonomické cesty, po níž příliš dlouho - až k ekonomické katastrofě - šly Jugoslávie a Polsko, v poslední době se ukazuje, jak nebezpečnou je pro Sovětský svaz a částečně i pro Maďarsko.

Za prvních šest měsíců 1989 v Maďarsku se výroba postupně snižovala. V průmyslu poklesla o 1,5 %. Deficit státního rozpočtu byl 39 miliard forintů. Vývoz do soc. zemí se zvýšil o 1 %, ačkoli bylo plánováno jeho snížení, dovoz se snížil o 6 %, což bylo mnohem více, než předpokládal plán. Vysvětlení: Nebyly splněny dodávky zboží ze

Sovětského svazu, Polska, Bulharska, což vyvolalo potřebu dovážet zboží ze Západu. Přitom (nerealizovatelné) aktivum v rublové oblasti za první pololetí 1989 činilo 800 milionů rublů (RP 3.8.1989).

V prvním pololetí 1989 v Sovětském svazu vzrostly mzdy o 10 %, zatímco produktivita se zvýšila jen o 2,7 %, čímž se hospodářství dostává do inflační spirály. Národní důchod vzrostl o pouhých 2,5 %, zatímco plán určoval růst 6 % (RP 1.8.1989).

Akademik L. Abalkin, známý u nás již léta z článků v našich Hospodářských novinách, byl od počátku bojovným přívržencem radikální Gorbačovovy reformy. Letos byl jako lidový poslanec schválen do funkce ekonomického náměstka předsedy vlády a zvolen za předsedu Komise pro ekonomickou reformu. Tu je jeho (změněný?) názor na sovětskou ekonomickou reformu, resp. na výsledky, které od ní lze očekávat, uveřejněný v sovětské Pravdě: "K žádnému výraznému zlepšení nemůže dojít...ba ani v nejbližším roce. Nyní není nic důležitějšího, než zastavit další zhoršování situace...Přibližně po půldruhém roce je možné očekávat pomalé, ale narůstající zlepšení ekonomické situace. Vše ostatní jsou iluze, které mohou skončit rozčarováním" (RP 14.6.1989).

Československo - na rozdíl od ostatních soc. zemí, především díky vyšší životní úrovni zděděné po předchozích generacích - má ještě určitou šanci na poměrně méně bolestné řešení. Zotím! Ale jak ještě dlouho při dnešních neustále se zhoršujících ekonomických trendech.

Dnes ovšem prvořadým úkolem u nás je otázka politických reform, demokratizace společnosti, občanských práv, glasnosti, kontroly veřejnosti, plurality apod. To je i nezbytným předpokladem pro úspěšnou ekonomickou reformu.

Avšak sama i úplná politická přestavba neuspokojí většinu obyvatelstva, nepodaří-li se zavést včas a účinně ekonomickou reformu, tj. odstranit krizové jevy, hrozící hospodářský úpadek a vyvolat důvěru a naději, že politické reformy přinesou i možnost dohnat jedinou životní úroveň pracujících na Západě.

U nás nejdůležitějším předpokladem je odstranit dnešní neblahé dědictví normalizace, které by náš budoucí vývoj ztěžovalo, dusilo, škrtilo. Nepodaří-li se odstranit ty nejméně škodlivější deficitnosti dvacetileté normalizace a zastavit stále se prohlubující technicko-ekonomické zastávání za srovnatelnými kapitalistickými státy Západu, není naděje na ekonomický rozvoj. A tato naděje - jak se nepříznivé trendy neustále prohlubují - se stále zmenšuje.

Po roce 1969 normalizace odstranila příliš mnoho zdravých a účinných ekonomických opatření a institucí. K mnohým se dnes - i když většinou jen slovy a formálně - i mnozí naši normalizátoři vrací (prý "nové myšlení"). O praktických operativních prostředcích a opatřeních, jež stimulují zdravý ekonomický rozvoj, je třeba se poučovat nejen tam, kde s ekonomickou reformou zatím jen experimentují, ale i tam, kde technicko-ekonomický rozvoj a vědecko-technická revoluce již fungují a vykazují - zvláště v posledních letech - nesporné úspěchy. Jinak tradiční ideály socialismu - jako sociálně spravedlivějšího, ale i efektivního společenského zřízení - zůstanou u nás nadále jen zbožným přáním, moderní utopií.

Naše normalizace je výstražným příkladem, a nejen pro generaci, která se stala její obětí. Význam normalizace, její smutné dědictví a trpké poučení z ní, její historická "zásluha" je především v tom, že v praxi ověřila, jak se socialismus uskutečnit nedá, a to jak pokud jde o ekonomický rozvoj tak pokud jde o občanské svobody. Bez

efektivní ekonomiky nelze zajistit trvalé sociální vymoženosti. Bez ekonomické efektivity nemůže existovat socialismus (řekl již Lenin, i když jinými slovy).

"Zatímco my jsme se dohadovali, posuzovali a handrkovali, jaký má být a jaký nemůže být socialismus, jiné národy ho už mají, už ho vybuřovaly a užívají jeho plodů. Přičemž my jim svými zkušenostmi dobře posloužili, neboť jsme jim ukázali, jak se socialismus budovat nemá. Mám na mysli prosperující právní společnosti Švédska, Rakouska, Finska, Norska, Nizozemí, za oceánem konečně pak Kanady. O Švýcarsku již ani nemluví - to je vzor. Pracující v těchto zemích vydělává v průměru čtyřikrát až pětkrát víc než naši dělníci. O sociální ochraně a životní úrovni pracujících těchto zemí se nám může jen snít" (Č. Ajtmatov na Sjezdu lidových poslanců).

Lidmi nelze trvale manipulovat. Nakonec poznají, že "všichni tu pracujeme v systému, v němž naše práce přináší mnohem menší užitek, než stejná práce v jiných zemích" (G. Popov na Sjezdu lidových poslanců).

Lidem nelze nakonec zabránit, aby srovnávali ekonomický rozvoj a míru občanských svobod v různých státech.

O tom lze citovat G. Husáka z jeho krátkého světlého období, než se stal normalizátorem a kdy byl ještě reformátorem:

"Lidský rozum má už takovou povahu, že funguje i proti úřednímu povolení" (Kulturní život z 2.2.1963)

Vladimír Kadlec

STĀLE VÍCE DEMOKRACIE

Prezident dr. Edvard Beneš řekl v projevu u příležitosti založení Masarykovy společnosti dne 7. března 1946 mimo jiné:

Čím je nám dnes a čím nám bude v budoucnosti odkaz Masarykův? V roce 1937 jsem řekl nad jeho hrobem, že jeho odkazu věrní zůstaneme. Co to znamenalo v druhé světové válce, to bylo každému jasno. Co to znamená dnes - po válce - o t o p r á v ě n y n í p ů j d e.

Formuloval bych tento úkol a tuto činnost takto:

Především je třeba znát vývoj jeho osobnosti a jeho názorů v jejich historickém sledu a v plné jejich souvislosti s dobou, ve které žil. Bez tohoto historického úvodu v život Masarykův nebudou dostatečně jeho ideje a snahy chápány. Masaryk - jako je tomu vždycky s vedoucími osobnostmi historie - naprosto nerozlučně se svou dobou souvisel, byl jejím produktem a stejně na ni působil a ji samu spoluvytvářel.

Druhý podstatný princip masarykovských studií musí býti vědomí, že pro studium Masaryka nesmí platit žádný dogmatismus. My podle jeho vlastního přání na jeho problémech a poznáních máme pracovat dál, je doplňovat, rozšiřovat, kritizovat a vykládat - to je jeho metodický postoj ke všem problémům a ke všem jeho vlastním formulacím.

Dále nám půjde o to, osvětlit sobě i jiným Masaryka jako filozofa a sociologa. Tu bude třeba popularizovat a jasně formulovat v teorii

- a) Masarykovo stanovisko filozofické a metafyzické;
- b) podání jasně Masarykovu formulaci a teorii poznání, jež u Masaryka je východiskem celého jeho nazírání filozofického a metafyzického.

- c) přesně definovaci Masarykův poměr k problémům náboženství a konečně
- d) Masarykův poměr k problému mravnosti (individuální a sociální);

K tomuto poslednímu problému je nutno připojit otázku pro Masaryka tak charakteristickou: p r o b l é m p r a v d y. Není to jen otázka - co je pravda. Je to u něho podstatně také problém mravní. Pravda a mravnost jsou od sebe u Masaryka neoddělitelné - a nemají být oddělitelné z nás u nikoho.

Další komplex otázek, jež vaše společnost bude mít řešit, je jasné postavení k otázkám, jež jsou pro nás dnes tak aktuální a pro náš stát v jeho dnešním vývoji podstatné:

Jaký je dnešní stav liberalismu a celého liberálního režimu, politicky, hospodářsky a sociálně? Co reprezentoval kulturně kdysi a čím je kulturně dnes, do jaké míry je překonán, co z něho se ještě uchovává a jak se za liberalismu k dnešnímu stavu demokracie jako novému, modernímu politickému systému a vůbec k jejímu ucelenému názoru na život, v její dnešní plné a nové poválečné definici?

Demokracie, demokracie, demokracie jako svět, politický, hospodářský a sociální, demokracie nová, poválečná, na rozdíl od demokracie předválečné ve svém dnešním přebudování ve smyslu socialistickém, to je jedním z ústředních problémů Masarykova myšlení a tu právě se nám jako dědicům Masarykova odkazu ukládá jeden z hlavních a nejtěžších úkolů.

I zde hraje u Masaryka podstatnou roli jeho evolucionismus. Jeho heslo, že je nutno jít k demokracii stále vyšší a vyšší, anebo, že lékem proti nesnázím demokracie je jenom více a stále více demokracie - je právě to jeho evolucionistické hledisko. Že závěrem jeho demokratismu je hledisko socialistické a socializující a že tu problémem podstatným pak bude, jak srovnat v harmonické syntéze problém státní intervence a státního záněrného soustavného a vědecky formulovaného vlivu v hospodářském, sociálním a politickém, ale i kulturním životě jednotlivce, s principem nejvyšší možné svobody individua, rozumí se samo sebou.

A že druhou hlavní otázkou budoucí socializující éry společnosti bude, jak zmocí mravní problém této nové společnosti, t. j. jakou vytvářet novou morálku sociální této nové společnosti a jak smířit s novou socializující morálkou individuální, to jsou a zůstávají problémy, jejichž formulaci je ponecháno vytvářet generaci dnešní a generacím budoucím; a Masaryk svými studiemi a názory právě v oboru morálky individuální a sociální bude nám a může být příkladem. Budeme z něho mnoho čerpat a můžeme se z něho učit věcem podstatným.

A konečně bych se chtěl zmínit ještě o dvou věcech posledních: Budeme se stále a stále vracet k jeho koncepci o smyslu českých dějin a k závěrům, jež on z názorů svých na naše dějiny pro denní naši politiku činil. Snad budou s historiky znovu ještě o to spory. Ale nebude možno popírat jednu velikou pravdu, totiž: že jeho chápání úkolů našeho národa nebylo omezeně nacionalistické, že bylo evropské a světové, to znamená lidské, a že k takovému chápání dějin svého národa by měl dojít každý vlastenecký každého kulturního národa bez výjimky. Pak by měla humanita ve smyslu Masarykově - po dnešní válce, tak hrůzné a strašné - trochu více naděje na konečný triumf.

To je to, co jsem vám chtěl jen spručně naznačit na začátku vaší činnosti. Víím, že to není zdaleka úplné a při tom je toho tolik, že až hlava jde a přijde kolon. Znamená to, že budem mít všichni velmi mnoho práce. Já sám se na tuto práci těším a budu rád, kde a jak budu moci spolupracovat. V práci té přeju vám, přeju Masarykově společnosti co nejvíce zdu.

"Pravda VÍTĚZÍ" nebo "Pravda VÍTĚZÍ"?

Husitské heslo "Pravda vítězí", které poprvé použil na osobním znaku Jiří z Poděbrad, se stalo součástí presidentské standardy po vzniku první ČSR. Právem, protože bylo jedním ze životních a prožitých kréd našeho prvního presidenta T. G. Masaryka (boj o rukopisy, hilsneriáda, záhřebský proces, atd.).

Můžeme však mluvit o tom, že se stalo jedním ze životních kréd následujících presidentů? U E. Beneše jistě. U kolaborantského presidenta E. Háchy nikoliv. A u dalších - Gottwalda, Zápotockého, Novotného, Svobody, Husáka? U Gottwalda a Zápotockého snad ještě před rokem 1945, kdy jimi hlásaná pravda o sociálním postavení dělnictva a o fašistické likvidaci demokracie a národní svobody spolupomáhala uvědomovat a mobilizovat lid do boje za národní svobodu, demokracii a sociální spravedlnost.

Jak tomu však bylo po roce 1945 a zvláště po Únoru? Šlo v politice komunistických presidentů ještě o pravdu nebo především o průbojování, nastolení a udržení monopolní moci? Samozřejmě, že o moc, již se mělo a muselo vše podřídít - i pravda. Postupně přestalo platit to husitské a masarykovské "Pravda vítězí" a jako by se začalo prosazovat "Pravda vítězí". Únorový vítěz jako by zkrátil nejen délku onoho -í na konci slova vítězí, ale zkrátil i pravdu samu; pravda přišla zkrátka. Slovně se hlásil k husitství, ale provozoval praxi protihusitskou - jezuitskou ("Účel světí prostředky", tedy i lež). Slovně uznával tradici národního obrození, ale ve skutečnosti praktikoval národní podrobení, podrobování národa i víře ve lži. Slovně kritizoval heslo filozofie amerického pragmatismu "Pravdivé je to, co je užitečné", ale sám vydával svůj užitek za pravdu.

Prostě - nastala situace, nad kterou se zamýšlel už Marx v 19. století při sledování vývoje anglické klasické politické ekonomie. Říká, že za situace, kdy buržoazie se cítí ohrožena vzrůstem revolučního hnutí proletariátu, nejde už o to, zda ta či ona poučka politické ekonomie je pravdivá či ne, ale o to, zda je pro buržoazii užitečná či škodlivá. A užitečnost se vydávala za pravdu, jak to později dovedl do filozofické formulace americký pragmatismus.

A není osou mass-mediové propagandy (a teorie) dnešní monopolní moci totéž? Nejde o ideologii jako o falešné vědomí? A nebude se tato falešnost zesilovat tím více, čím více se bude monopolní moc cítit ohrožena? A nebude tvůrce, nositele a šířitele pravdy o společnosti stále více a ostřeji pronásledovat?

Važme si proto těch našich občanů, kteří našli odvahu nahrazovat ono mocipanské "Pravda vítězí" husitským a masarykovským heslem "Pravda vítězí" a kteří pravdě napomáhají k vítězství, neboť jejich životním krédem je - "Žít v pravdě". Nalezneme tuto odvahu i my?

MAPSALI O NÁS

LIDOVÉ MILICE
č. 8/1989

V některých krajích se obnovují nebo utvářejí místní a okresní organizace klubů Obroda, sdružující bývalé členy strany. Například v Bratislavě, která má skoro půl milionu obyvatel, získala Obroda dvacet (!) členů.

V nedávné době byl vydán akční program Demokratické iniciativy a souběžně s tím Programové téze takzvaného Klubu za socialistickou přestavbu - Obroda. Jednotlivým prvkem všech těchto dokumentů je otázka roku 1968. Požadují přehodnocení tohoto období včetně vstupu vojsk pěti států Varšavské smlouvy do ČSSR...

Z DOPISU PUV KSC
z 21. 7. 1989 okresním a krajským výborům KSC.

Druhou linií tzv. reformní tvoří část bývalých funkcionářů KSC, vyloučených pro pravicové postoje, a bývalí členové Sociálně demokratické strany. Tyto osoby zformovaly Klub za socialistickou přestavbu - Obroda. Jeho prostřednictvím chtějí získat vliv především na masu bývalých členů KSC, jejichž jménem vystupují. Ve vztahu ke Komunistické straně Československa sleduje "Obroda" záměr, oddělit členskou základnu od vedení strany, ovlivnit průběh výročních členských schůzí a konferencí, narušit přípravu XVIII. sjezdu KSC. Vedení "Obrody" k tomu připravilo materiál, kterým se chce obrátit ještě před 20. srpnem na členy KSC. Zamýšlí rozeslat větší množství výtisků dopisu "Všem členům KSC" a vydat prohlášení k 21. výročí internacionální pomoci. Byla přijata opatření, předpokládané záměry "Obrody" zmařit.

JAN FOJTÍK, tajemník ÚV KSC
z vystoupení na aktivu Východoslovenského KV KSS-28. 8. 89

Různí lidé, kteří se vydávají za "skutečné" stoupence přestavby a obrody socialismu se obracejí na naši veřejnost a členy strany, osoučují funkcionářský aktiv naší strany, zejména její současné vedení, nešetří při tom žádnými hanlivými přívlastky, obvinují nás z nejhrošších hříchů a přečinů, jejichž společným jmenovatelem je údajně snaha udržet nadvládu nad lidem.

Tato demagogie je obsažena v programových prohlášeních Klubu za socialistickou přestavbu - "Obroda", jehož přípravný výbor, složený z bývalých exponovaných funkcionářů KSC vyloučených pro pravicové postoje ze strany, začal velmi aktivně v posledním půlroce působit a požádal dokonce o dialog s vedením naší strany. Zamysleme se však vážně nad touto skutečností - copak lze na takové platformě zahájit dialog? To máme začít diskutovat o tom, jak socialismus selhal, jak KSC zmařila své historické poslání, jak jsme vše zpackali a jak nyní musíme co nejdříve odejít, předat moc těm, kteří na základě negace celé této minulosti od Února k dnešku budou "obrozovat" socialismus, jak se o to pokusili v šedesátém osmém roce?

Představitelům Obrody jde o to získat vliv na masu bývalých členů strany a mládeže, zformovat novou politickou stranu, která by navázala na činnost pravice z roku 1968 a vtiskla v duchu revizionistických představ té doby, vydávaných za základ programu přestavby v Sovětském svazu, zaměření a ráz současnému vývoji naší společnosti. Prozatímni výbor Obrody se chystal - a není vyloučeno, že se o to pokusí - rozeslat do všech základních organizací dopis, který byl adre-

sován "Všem členům KSČ". Právě v něm, jak vyplývá z konceptu, formuluje platformu, kterou jsem již charakterizoval, platformu konfrontace s vedením strany a státu. Sleduje v něm záměr, oddělit členskou základnu strany od jejího funkcionářského aktivu, ovlivnit průběh výročních členských schůzí a konferencí, narušit přípravu XVIII. sjezdu strany.

O NOVÉ INICIATIVĚ "OBRODA"

Ve stejné době, kdy se na pražských ulicích začaly se zvýšenou frekvencí používat ty nejpádnější z diskusních argumentů - policejní obušky, v projevech různých představitelů a ve sdělovacích prostředcích se vyrojily výzvy k dialogu. Jako k většině podstatných jmen v Československu oficiálně používaných, i ke slovu "dialog" se ovšem připojují vymežující adjektiva a celé věty. Například Miloš Jakeš prohlásil nedávno na aktivu šéfredaktorů v Praze toto: "Je třeba vést ofenzivní a široký politický dialog se všemi, kteří stojí na platformě socialismu, kromě vyložených nepřátel".

Nuže - až dosud se mohl vyhýbat skutečnému, neselektivnímu dialogu pod záminkou - mimochodem nesmyslnou - že Charta 77 a ostatní nezávislé občanské iniciativy jsou "vyloženými nepřáteli". Teď si bude muset vymyslet něco jiného: v Československu se právě ustavilo nové nezávislé seskupení - "Klub za socialistickou přestavbu - Obróda", jehož členové se naprosto jednoznačně hlásí k socialismu, a dokonce k jeho marxistické odrůdě. Píší: "Jsme občany přesvědčenými o humanitních, mravních a sociálních hodnotách socialistického uspořádání".

To je ovšem prohlášení, které by beze změny mohlo vyjít na stránkách Rudého práva - a také tam až příliš často vychází. Problém je však v tom, že Klub Obróda si pod slovem socialismus představuje něco poněkud jiného než Miloš Jakeš. Klub i Jakeš si

ce někdy dost podobnými slovy vítají Gorbačovovu přestavbu v Sovětském svazu, ale Klub ke svému obdivu připojuje i toto - cituji: "Zrodila se naděje, že i v naší zemi by mohlo dojít ke společenským změnám, navazujícím jak na pokrokové tradice, tak na dubčekovskou politiku formulovanou v Akčním programu KSČ z dubna 1968, jejíž základní myšlenky dosud neztratily na své inspirující síle." Konec citátu.

S minimálním rizikem omylu je možné prohlásit, že toto přihlášení se k programu takzvaného "socialismu s lidskou tváří", zamordovaného už v kolébce před dvaceti lety, patrně umožní Milošům Jakešům prohlásit i upřímně socialistický Klub za socialistickou přestavbu - Obróda za "vyložené nepřátele". Jakešové sice tenkrát, 5. dubna 1968, pro dubčekovský Akční program také hlasovali - ale od té doby si odhlasovali něco podstatně jiného, "Poučení z krizového vývoje". A to je dosud oficiálně platné - perestrojka neperestrojka.

To na jedné straně. Občané pak - na straně druhé - začnou listovat zažloutlými stránkami onoho dvacet let starého akčního programu, k němuž je podle Klubu Obróda správné se vrátit, a narazí v něm například na dlouhou kapitolu o vedoucí úloze strany, která je tam sice formulována poněkud liberálněji než předtím, ale nicméně se prohlašuje za "záruku pokrokového socialistického vývoje". A naopak tam čtenář nenarazí na nic, co by se třeba jen vzdáleně podobalo dnešním maďarským nebo polským experimentům s pluralismem v konkrétní politice.

Abychom však byli spravedliví: programové prohlášení Klubu Obróda je nesmírně dlouhý dokument a v krátké poznámce je nemožné zachytit všechny jeho myšlenky. Vyjde v samizdatu i tiskem a doporučujeme jeho pozorné přečtení.

A budeme se to nepochybně dovídat i z publikací Klubu a z

jeho časopisu, nazvaného Dialog. Opět to slovo, které dnes v Československu sklonuje ve všech pádech téměř každý - zde však bez jakýchkoliv omezujících pří-
davných jmen a doplňků. Dialog míněn vážně. Přistoupí už na něj konečně i vedení strany a státu? Nic tomu zatím nenasvěd-

čuje. Právě naopak. Obávám se, že v téhle souvislosti je spíš možné parafrázovat jeden starý vtip: mezi dialogem v samizdatovém časopisu Dialog a v Klubu Obroda - a dialogem v Rudém právu bude patrně ještě delší dobu panovat podobný vztah, jako mezi křeslem a elektrickým křeslem.

Karel Kyncl
Listy č. 2/89

Již dvakrát se p... dovole-
ných sešla brněnská odbočka
Klubu za socialistickou přestavbu
Obroda. Na první schůzce si členové i komparizující připomněli
21. výročí srpnových událostí roku 1968. Na přítomnosti Josefa
Spačka, v té době člena předsednictva ÚKSČ a účastníka moskev-
ských jednání, i dalších tehdejších vedoucích pracovníků byli rod-
robně a zasvěceně seznámeni s průběhem celosvětového procesu šedesátého
osmého roku, s atmosférou některých jednání - i na nejvyšší úrovni -
s postojem jednotlivých protagonistů té doby, s příčinami i násled-
ky všem známých událostí. Krozavři dotazů i živá diskuse svědčily
o tom, jak aktuální jsou tyto otázky mezi lidmi a jak je postřeháno
pravdivé a objektivní hodnocení tehdejších událostí, které stále
ještě čeká na své zprávy.

Druhá beseda byla zaměřena k právní problematice a je-
jímu uplatňování v naší společnosti. Zúčastnil se jí i
dr. Zdeněk Něčinský, přední znalec právních otázek u nás.
Debatovalo se o vhodnosti doby ke zpracování nové
ústavy, která by vždy měla doprovázet zásadní změny, k
nimž ve společnosti došlo. I když obsah připravovaného
návrhu není dosud znám, zdá se, že půjde spíše o utře-
ní a utvrzení dosavadního systému, než o progresivní
změny ve směru dodržování mezinárodních dohod o lids-
ských právech. Mluvílo se také o možnostech obrany ob-
čanů před případnými postihy znalostí příslušných práv-
ních předpisů.

Brněnský klub Obroda zaslal dopisy parlamentům Maďarské republiky
a Polské lidové republiky v nichž přivítal a ocenil prohlášení těchto
nejvyšších zákonodárných orgánů, jimiž se distancují od účasti
svých zemí na vojenském řešení situace v ČSSR v srpnu 1968. Tato vo-
jenská intervence měla a stále ještě má za následek politickou, prac-
covně-existenční a společenskou diskriminaci statisíců našich občanů
a jejich rodin. Prohlášení obou parlamentů dává základ k tomu, aby
odmítnutím stalinsko-brežněvovské doktriny tzv. omezené suverenity
byly znovu nastoleny rovnoprávné vztahy mezi státy a odvozené z nich
i svobodné demokratické vztahy v rámci těchto států.

... - je název nového literárního časopisu, jehož první číslo se k nám v těchto dnech dostalo. Časopis M O S T řídí Milan Uhde - Brno, rediguje Petr Král - Paříž a vydává Jiří Gruša - Bonn. MOST má v titulku a t d - což znamená aktuality, tendence, diskuse. Přináší filosofické eseje, estetické studie, literárně kritické úvahy a ukázky z původní prózy a poesie. Z příspěvků prvního čísla jmenujme alespoň "Román a Evropa" milana Kundery, "Kant v plamenech" Jana Benedikta a příspěvky s názvy "Zástupy spravedlivých" a jako další "Kdo má právo mluvit" - Milana Udeho. Z ostatních autorů jsou to pak Bělohradský, Jirous, Dubský, Topol, Richterová a Brousek.

✓ pondělí 25. září 1989 se konalo ve Vysokoškolském klubu další "Brněnské fórum" ochránců přírody, věnované problémům životního prostředí města Brna. Tentokrát tato akce 31. základní organizace ČSPO Kamenná čtvrt, dosud pronásledovaná nepřízní majitelů sálů, proběhla zdánlivě bez překážek. Snad i proto, že již předem přiskíbil svoji účast primátor města Brna inž. Pernica s dvěma vedoucími odborů Národního výboru města Brna.

Na úvod večera byla promítnuta videoanketa, v níž se autoři dotazovali brněnských občanů na koho by se obrátili při řešení nedostatků ve městě. Příznačné bylo, že jen velmi málo dotázaných by dalo důvěru zvoleným poslancům. Brněnský primátor pak v úvodním slově uvítal pořádání takových tematických besed. Měly by názorově sblížit představitele města s jeho občany, měnit vztah obyvatelů Brna k jejich městu, zejména k jeho čistotě a kulturnosti. Vyložil, jaká opatření k tomu dělá radnice a jak chce o těchto otázkách co nejdříve informovat veřejnost, mimo jiné i zřízením funkce tiskového mluvčího.

V kultivované diskusi, v níž se ani zdaleka nedostalo na všechny zájemce, byly velmi otevřeně kladeny otázky a vyslovovány názory, které nejvíce brněnskou veřejnost pájí. Byl vznesen požadavek, aby velké investiční záměry - jako byla gražská radiála, výstavba podpovrchové tramvaje, ale i další připravované akce - byly včas a podrobně předloženy k vyjádření veřejnosti, jejíhož života se mnohdy podstatně dotýkají. Za hlavní je však považováno najít příčiny skepse občanů a vytváření vzájemné důvěry mezi obyvateli a vedením města. Příspělo by k tomu i zveřejňování alternativních návrhů a informování, jak bylo naloženo s připomínkami. Bylo kritizováno čištění města, údržba kanalizace, opravy bytového fondu, nedostatečná občanská vybavenost sídlišť atd. Diskutující se zamýšleli i nad tím, jak zajistit kandidaturu poslanců, které voliči znají a jimž důvěřují, doporučovali brát v úvahu i náměty a upozornění neformálních skupin a organizací. Účastníci se přinášeli i k zodpovědnosti za potřeby města, projevíli ochotu převzít určité úkoly, zlepšit činnost občanských výborů. Za nezbytné však považují kvalifikované vedení a řízení života ve městě a obnovení důvěry v národní výbor, od něhož očekávají důkazy, že chce skutečně prosazovat zájmy a potřeby města a k tomu získat občany jako spojence.

Pro představitele národního výboru nebyly všechny okamžiky večera zrovna příjemné. Nejsou zřejmě zvyklí na otevřené a ostře formulované otázky a bezprostřední odpovědi na ně. Myslí-li však

upřímně prohlášení, že chtějí své pověření vykonávat v těsném sepětí s lidmi, dbát jejich zájmů a potřeb, získat jejich podporu a důvěru, pak asi jiné cesty nebude. Toto setkání bylo rozhodně cenné pro všechny a dá se nazvat dvouhodinovou lekcí ze základů demokracie. Tím více však vynikla nepěkná předehra k tomuto večeru. Právě na dobu konání Fóra byli dva jeho organizátoři předvoláni k pohovoru na příslušné orgány. Jestliže o této akci primátor nevěděl - jak o tom ujistil tazatele ze sálu - pak mu bezpečnostní složky prokázaly vskutku měřivědi službu.

V Brně zahájil práci RUSKÝ KLUB. Svoji činností chce umožňovat přímé kontakty s představiteli sovětského kulturního a společenského života a zprostředkovávat přímé informace o aktuálních otázkách spjatých s přestavbou v SSSR. Využívat k tomu bude besed s kompetentními hosty z SSSR, přednášek a zajímavostech ze sovětského kulturního a veřejného života, videoprojekce a promítání společensky angažovaných filmů a vydávání bulletinu s překlady zajímavostí z SSSR a zprávami o činnosti Klubu.

Ruský klub bude působit při Městském kulturním středisku S.K. Neumanna, kde se jeho členové v září poprvé sešli na zajímavé besedě s moskevskou lektorkou I. Sokolovou. Mluvila o svých osobních dojmech z průběhu přestavby v Sovětském svazu, o problémech spojených se zhoršující se hospodářskou situací i o kladných stránkách v rozvoji demokratičnosti života a ve zvýšení společenské aktivity občanů. V další besedě věnované současnému ruskému divadlu zaujal svým vystoupením herec moskevského mládežnického divadla Na Krasnoj přesní Fjodor Kujbida. Přiblížil zúčastněným členům nasmírně zajímavou situaci v sovětském kulturním životě, kde neexistují žádné zákazy zakládání nových scén ani zvoleného repertoáru. Hraje se vše - od Bulgakova, přes Vampilova, až po Solženicyna - a přece divadlo mnohdy prohrává s dramatickostí společenského života. Myšlenky, za něž se dříve zavíralo, dnes prostřednictvím televize zaznívají ze zasedání Nejvyššího sovětu. Divadlo, kde divák dříve hledal podtexty a jinotaje, je nyní v ostré konkurenci s glasností tisku, filmu, literatury a veřejného života. Poznává, že to co bylo zakázané, bylo pro publikum přitažlivější, než dnešní volnost názorů. Fjodor Kujbida se představil nejen jako spontánní brilantní řečník a angažovaný mladý sovětský občan, ale i jako úspěšný účastník Brněnské šestnáctky, mezinárodní soutěže neprofesionální soutěže hraných filmů a videoprogramů.

I M P U L S - vydává olbočka Klubu za socialistickou přestavbu
CBRCDA v Brně.
Předseda: Zdeněk Přikryl, Brno, Úvoz 25.

MOSKEVSKÝ PROTOKOL

1. V průběhu rozhovorů byly projednány otázky spojené s obranou socialistických vymožeností, vybojovaných národů ČSSR při vzniklé situaci v ČSSR a také prvoradá opatření diktovaná touto situací a pohybem spojeneckých vojsk na území ČSSR. V těchto rozhovorech obě strany vycházely ze všeobecně uznávaných norem vztahů mezi bratrskými stranami a zeměmi, principů potvrzených v závěrečných dokumentech ze setkání v Čierné nad Tisou a porady v Bratislavě. Byla potvrzena věrnost ujednání social. zemí k podpoře, upevnění a obraně socialismu, nesmiřitelnému boji s kontrarevolučními silami, což je společnou internacionální povinností všech socialistických zemí. Obě strany rovněž potvrdily rozhodné přesvědčení, že v nynější situaci je hlavním úkolem uskutečnění zásad a úkolů obsažených v dokumentu z porady v Bratislavě a v dohodě z jednání v Čierné nad Tisou, jejichž konkrétní realizace.
2. Předsednictvo ÚV KSČ prohlásilo, že tzv. XIV. sjezd KSČ zahájený 22. srpna t.r. bez souhlasu ÚV KSČ, za porušení stanov KSČ a bez účasti členů předsednictva a tajemníků ÚV KSČ, delegátů KSS, většiny delegátů organizací strany v armádě a mnohých dalších stranických organizací, je neplatný. Všechna potřebná opatření v této otázce provede předsednictvo ÚV KSČ po svém návratu do ČSSR. Delegace prohlásila, že mimořádný XIV. sjezd KSČ bude svolán po normalizaci situace ve straně a v zemi.
3. Delegace KSČ informovala o tom, že v nejbližších 6-10 dnech se bude konat plénum ÚV KSČ za účasti KRK strany. Plénum posoudí otázky normalizace situace v zemi, opatření ke zlepšení stranických a státních orgánů, ekonomické otázky a otázky životní úrovně, opatření k upevnění všech článků stranického a státního řízení a uvolnění z funkcí těch osob, jejichž další činnost by neodpovídala potřebám upevnění vedoucí úlohy dělnické třídy a komunistické strany, splnění usnesení lednového a květnového pléna ÚV KSČ z roku 1968, upevnění pozic socialismu v zemi a dalšího rozvoje vztahů ČSSR s bratrskými zeměmi socialistického společenství.
4. Představitelé KSČ vyjádřili nutnost rychlého provedení řady opatření, směřujících k upevnění vlády pracujících a pozic socialismu. V souvislosti s tím byl zvláště zdůrazněn význam takových přednostních opatření, jako je ovládnutí sdělovacích prostředků s tím, aby plně sloužily věci socialismu. Přerušit v tisku, rozhlase a televizi antisocialistická vystoupení, přerušit činnost různých skupin a organizací, stojících na antisocialistických pozicích. Nepřipustit činnost antimarxistické sociálně demokratické strany. V zájmu plnění těchto úkolů v nejbližších dnech, budou učiněna příslušná efektivní opatření.

Stranické státní orgány upraví situaci v tisku, rozhlase a televizi pomocí nových zákonů a opatření. V mimořádné situaci bude k zabezpečení úkolů nutné uskutečnit některá dočasná opatření, aby vláda pevně ovládla prostředky boje proti antisocialistickým silám v zemi, v případě nutnosti proti nepřátelským jednotlivcům nebo kolektivům. Budou provedena nutná kádrová opatření ve vedení tisku, rozhlase a televizi.

Tak jako při setkání v Čierné nad Tisou i nyní představitelé KSSS vyjádřili plnou solidaritu s těmito opatřeními, které odpovídají také základním zájmům socialistického společenství, jeho bezpečnosti a jednotě.

5. Obě delegace projednaly otázky spojené s přítomností vojsk pěti socialistických zemí na území ČSSR a dohodly se o tom, že tato vojska se nebudou vměšovat do vnitřních záležitostí ČSSR. Jakmile pomine hrozba socialismu v ČSSR a bezpečnosti zemí socialistického společenství, bude proveden po etapách odchod spojeneckých vojsk z teritoria ČSSR. Velením spojeneckých vojsk a velením armády ČSSR budou ihned projednány otázky o odchodu a změně dislokace vojenských částí z měst a vesnic, kde jsou místní orgány s to zajistit pořádek. Rozmístění vojsk uskutečnit v kasárnách, cvičných prostorách a jiných vojenských prostorách. Bude posouzena otázka bezpečnosti československé hranice s NDR. Množství vojsk, jejich organizace a rozmístění bude uskutečněno ve spolupráci s představiteli čs. armády. Materiálně technické, zdravotní a jiné zajištění dočasně dislokovaných vojsk na území ČSSR bude stanoveno dohodou na úrovni MNO a MZV. Principiální sporné otázky budou řešeny vládami obou zemí. O podmínkách pobytu a úplném odsunu spojeneckých vojsk bude uzavřena smlouva mezi vládou ČSSR a vládami, jejichž spojenecká vojska jsou na území ČSSR.
6. Předsednictvo ÚV KSČ a vláda přijmou opatření pro tisk, rozhlas a televizi, která by vyloučila možnost vyvolání konfliktů mezi občany ČSSR a spojeneckými vojsky na území ČSSR.
7. Představitelé KSČ prohlásili, že nedopustí odstranění z funkcí nebo dokonce represálie proti těm činitelům a pracovníkům strany, kteří bojovali za upevnění pozic socialismu, proti antikomunistickým silám, za přátelské vztahy k ČSSR.
8. Bylo dosaženo dohody, že v nejbližší době budou uskutečněna jednání o řadě ekonomických otázek s cílem rozšířit a prohloubit ekonomickou a vědecko-technickou spolupráci mezi ČSSR a SSSR, zejména z hlediska potřeb dalšího rozvoje ekonomiky ČSSR v zájmu splnění plánu a růstu národního hospodářství ve smyslu usnesení KSČ.
9. Je plná shoda v tom, že vývoj mezinárodní situace a zákeřná činnost imperialismu, směřující proti míru a bezpečnosti národů, proti socialismu, vyvolávají nutnost dalšího upevnění a zvýšení efektivnosti obranného systému Varšavské smlouvy, jakož i jiných vícestranných i dvoustranných orgánů i forem spolupráce socialistických zemí.
10. Vedoucí představitelé KSSS a KSČ potvrdili odhodlání důsledně dodržovat princip koordinace činností v mezinárodních vztazích, směřujících k upevnění jednoty socialistického společenství, k upevnění míru a mezinárodní bezpečnosti. SSSR a ČSSR jako doposud budou v evropských otázkách důsledně provádět politiku odpovídající zájmům evropské bezpečnosti, klást rozhodný odpor militaristickým, revanšistickým a neonacistickým snahám, které sledují politiku revize výsledků II. světové války, narušit nedotknutelnost existujících hranic v Evropě. Obě strany prohlásily, že budou důsledně plnit všechny povinnosti, vyplývající z více i dvoustranných dohod uzavřených mezi socialistickými zeměmi. V těsné jednotě s ostatními zeměmi socialistického společenství budou i nadále pokračovat v boji proti zákeřným akcím imperialismu, podporovat národně osvobozené hnutí, usilovat o uvolnění mezinárodního napětí.
11. V souvislosti s projednáváním tzv. otázky ČSSR v Radě bezpečnosti OSN vedoucí představitelé KSČ a vlády ČSSR prohlásili, že československá vláda se neobracela se žádostí o projednání této otázky v Radě bezpečnosti. Představitelé KSČ informovali, že vládou republiky byl dán pokyn čs. představiteli v New Yorku,

ohradit se kategoricky proti projednávání otázky o situaci v ČSSR v Radě bezpečnosti nebo v jiném orgánu ONN a kategoricky žádat vypuštění tohoto bodu z programu jednání.

12. Předsednictvo ÚV KSČ a vláda ČSSR prohlásila, že zhodnotí činnost těch členů vlády, kteří byli za hranicemi a vystupovali jménem vlády ČSSR v otázkách týkajících se vnitřní i zahraniční politiky, zejména z hlediska dodržování zásad politiky KSČ a vlády republiky. Z tohoto zhodnocení budou učiněny příslušné závěry. V souvislosti s tím předsednictvo ÚV KSČ považuje za nutné provést některé další kadrové změny ve stranických a státních orgánech a organizacích v zájmu zajištění rychlé konzolidace ve straně i v zemi.
Tyto otázky budou všestranně posouzeny po návratu do vlasti. Bude prověřena rovněž činnost ministerstva vnitra a na základě výsledků budou učiněna opatření k upevnění jeho vedení.
13. Bylo dosaženo dohody uskutečnit v brzké době výměnu stranicko-státních delegací za účelem dalšího hlubšího posouzení a řešení otázek vznikajících ve vzájemných vztazích a projednání akutálních mezinárodních otázek.
14. Delegace se dohodly v zájmu obu komunistických stran a přátelství mezi ČSSR a SSSR považovat jako přísně tajné kontakty mezi vedoucími představiteli KSČS a KSČ v období po 20. 3. t.r. a tím i obsah právě uskutečněných rozhovorů.
15. Obě strany se zavázaly jménem stran a vlád, že vyvinou veškeré úsilí KSČS a KSČ, vlád těchto zemí k prohloubení tradičního historického přátelství národů obou zemí, jejich bratrského přátelství na věčné časy.

Pro dokreslení obsahu Moskevského protokolu uvádíme z tzv. Varšavské smlouvy, uzavřené 14. května 1955, ty její části, které se týkají vzájemných vztahů mezi účastnickými státy této smlouvy.

Smluvní strany,

...řídíce se cíli a zásadami Charty Organizace spojených národů, v zájmu dalšího upevnění a rozvoje přátelství, spolupráce a vzájemné pomoci v souladu se zásadou respektování nezávislosti a svrchovanosti států, jakož i zásadou nevměšování do jejich vnitřních věcí, rozhodly se uzavřít tuto smlouvu o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci a jmenovaly svými zmocněnci

Článek 1

Smluvní strany se zavazují v souladu s Chartou Organizace spojených národů zdržovat se ve svých mezinárodních vztazích hrozby silou nebo jejího použití a urovnávat své mezinárodní spory mírovými prostředky tak, aby nebyl ohrožován mezinárodní mír a bezpečnost.

Článek 8

Smluvní strany prohlašují, že budou působit v duchu přátelství a spolupráce k dalšímu rozvoji a upevnění vzájemných hospodářských a kulturních styků, řídíce se zásadou vzájemného respektování nezávislosti a svrchovanosti a zásadou nevměšování do vnitřních věcí druhého státu.

